

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม
: กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

THE PARTICIPATION OF CULTURAL AND COMMUNITY NETWORKS IN
CULTURAL MANAGEMENT
: CASE STUDY PHANAT NIKHOM' S FESTVALS BUN KLANG BAN
CHONBURI PROVINCE.

นางนิภา เจียมโฆสิต และคณะ

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือและให้คำปรึกษา แนะนำ แก่ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างดียิ่งจาก ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ และผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร ทำให้คณะผู้วิจัยได้รับแนวทางในการศึกษาค้นคว้า หาความรู้ตลอดจนประสบการณ์ในการวิจัย รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ทำให้การวิจัยสำเร็จเรียบร้อยอย่างครบถ้วน จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระคุณเจ้าพระมหาเสมอ โสภาโส เจ้าอาวาสวัดพลับ และ พระครูกิตติสุตาทิราม เจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ ที่ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่คณะผู้วิจัย อย่างดียิ่ง

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี เครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะสร้างเสริมศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีและสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม และเพื่อเผยแพร่งานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี สู่ประชาชนทั่วประเทศ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองพนัสนิคม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น เยาวชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัย กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล ส่วนราชการ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน มีการบริหารจัดการที่ดี โดย คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการเสนอความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการแสดงวัฒนธรรม ประเพณีความเป็นอยู่ของแต่ละชนชาติ วัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมจังหวัดเป็นเพียงที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรม ปัจจัยที่เสริมสร้างศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมจังหวัด คือการนำเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการประกวดขบวนแห่เครื่องจักสาน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษา ขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชน และบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก สามัคคีในหมู่ชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียง หน่วยงานส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมอำเภอ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มูลนิธิและคหบดีในอำเภอพนัสนิคม ให้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงาน ผู้นำชุมชนเข้มแข็งและเห็นถึงคุณค่าของประเพณี ทำให้ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนและดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มกิจกรรมทางด้านศาสนาโดยการจำลองพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ ๆ ของไทย ควรใช้พระพนัสนิคมเป็นพระประธานในพิธีทางศาสนา

Abstract

The participation of cultural and community networks in cultural management: Case study Phanutnikhom's festival Bun Klang Ban, Chonburi province.

This research is a qualitative research. The purposes are to study the process of working together between provincial cultural of Chonburi province, Council cultural of Chonburi province, traditional and community network in cultural management, The factors which help to construct more potentiality of provincial cultural of Chonburi province, Council cultural of Chonburi province in participation of cultural management, The methods in organizing Bun Klang Ban and to publicize Bun Klang Ban traditional : case study Bun Klang Ban traditional.

The samples used for study are monks, community leader, mayor of Phanutnikhom city, village leader, young people and participation activists in Bun Klang Ban traditional.

The instruments used for this research are non-structural interview and participant and non-participant observations.

The research found that the process of working together between provincial cultural of Chonburi province, Council cultural of Chonburi province in organizing Bun Klang Ban traditional, Phanutnikhom. Provincial cultural of Chonburi province, Council cultural of Chonburi province, local administration, government divisions, private sectors, community, residents had done a good manage. People in community could participate by presenting ideas for different national tradition activities with provincial cultural of Chonburi province, Council cultural of Chonburi province being as counselors. Factors which constructed more potentiality of provincial cultural and provincial council were bringing basketworks into this tradition. Basketworks were used in the competition parade in order to expel bad spirits away from the village, the houses and for the luck of the families. This tradition made the community proud of local intellectual and local identities. Local government administration, council cultural of Chonburi province, ministry of tourism and sports, foundation and richness in community supported in budgeting. Strong community leader had seen the valuable of this tradition which help maintaining Bun Klang Ban as a part of community's life for long.

Suggestion: This tradition should have more religious rituals by reproducing important buddhist rituals and using Praphanutsabodi as the president.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตในการศึกษา	๒
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
นิยามศัพท์	๔
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม	๕
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๕
ความสำคัญของประเพณี	๕
แนวคิดด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมพื้นบ้าน	๑๒
แนวคิดการมีส่วนร่วม	๑๘
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๐
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๒๒
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๒๒
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๒๓
การวิเคราะห์ข้อมูล	๒๔
บทที่ ๔ ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	๒๕
ผลการศึกษาที่ได้	๒๕
ประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	๒๕
การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ประจำปี ๒๕๕๑	๒๖
คุณค่าของประเพณีบุญกลางบ้านที่มีต่อชุมชน	๓๔

การเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัด	๓๕
แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี	๓๖
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม	๓๖
การเผยแพร่งานวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ข้อเสนอแนะ	๓๗ ๓๘
บรรณานุกรม	๓๙
การสัมภาษณ์	๔๐
ภาคผนวก	๔๒
ประวัติคณะผู้วิจัย	๕๑

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

พนัสนิคมเป็นเมืองโบราณที่มีอารยธรรมยืนยาวนานมากกว่า ๔,๐๐๐ ปี ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ จากหลักฐานและร่องรอยของชุมชนในยุคโบราณ จากการสำรวจของนักโบราณคดีที่ขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ มีกลุ่มชนชาติที่เข้ามาอาศัยในอำเภอพนัสนิคม ๓ กลุ่มชนชาติ คือ ไทย ลาว และจีน ชนชาติไทย คือผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่ดั้งเดิม ชนชาตินลาว เป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ เข้ามาอาศัยในสมัยรัชกาลที่ ๒ ซึ่งต่อมาเรียกพวกลาวนี้ว่า“ลาวอาสาปากน้ำ” ชนชาติจีน ได้เข้ามาตั้งรกรากทำการค้าขายแลกเปลี่ยนอยู่ที่เมืองพนัสนิคมในสมัยรัชกาลที่ ๓ กลุ่มชนกลุ่มนี้ ใช้ชื่อว่า “ตัวเหี้ย หรืออั้งยี่”

ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงจัดระเบียบการปกครองขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่เป็นมณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน จึงโปรดเกล้าให้เมืองพนัสนิคม เป็นอำเภอพนัสนิคม ในปี พ.ศ. ๒๔๔๗

สภาพปัจจุบัน

อำเภอพนัสนิคม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดชลบุรี ห่างจากจังหวัดชลบุรี ประมาณ ๒๒ กิโลเมตร ตามเส้นทางถนนสุขประยูร มีเนื้อที่ประมาณ ๔๔๘.๒๕๕ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๕ ตำบล เทศบาล ๑ แห่ง ๑๘๕ หมู่บ้าน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบสูงและพื้นที่ราบลุ่ม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ และหัตถกรรม”เครื่องจักสาน”

พนัสนิคมเป็นชุมชนเข้มแข็ง จากการรวมตัวของกลุ่มชน ๓ ชนชาติ คือ ไทย ลาว จีน ทำให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ขึ้น เพื่อประกอบพิธีกรรมโดยการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์และประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์และมีการละเล่นต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีและสร้างความสนุกสนาน และร่วมมือกันดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกันซึ่งเป็นการเชื่อของชุมชน และกระทำพิธีดังกล่าวสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ดังคำขวัญของอำเภอพนัสนิคมที่ว่า “พระพนัสนิคมคู่บ้าน จักสานคู่เมือง ลือเลื่องบุญกลางบ้าน ตำนานพระรถเมรี ศักดิ์ศรีเมืองสะอาด เก่งกาจการทนายโจ๊ก”

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานทุกปี และได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งในอำเภอพนัสนิคม หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งประชาชน ให้การสนับสนุน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ จึงนับได้ว่าเป็นประเพณีที่สร้างความสมัครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นคณะผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษา “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม” ว่า วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีและสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี มีกระบวนการในการทำงานร่วมกับเครือข่ายและชุมชน ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่จะสร้างเสริมศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีและสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีในด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่จะใช้ในการวิจัยดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงศึกษา “ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นกรณีศึกษาที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการทำงานร่วมกับเครือข่ายและชุมชน ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการบริหารจัดการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะสร้างเสริมศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีในด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม
๓. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม
๔. เพื่อเผยแพร่งานวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีสู่ประชาชนทั่วประเทศ

ขอบเขตในการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ จะทำการศึกษากระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการบริหารจัดการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ศึกษาปัจจัยที่จะสร้างเสริมศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม เฉพาะปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ระหว่างวันที่ ๒ - ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๑ เท่านั้น

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร ได้แก่

- ๑ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

๒. พระสงฆ์/ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้นำท้องถิ่น/ผู้รู้ในท้องถิ่น/เยาวชน ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคมและเจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม และผู้เข้าร่วมกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เข้าร่วมงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน /ผู้นำท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่น เยาวชน ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม เจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบถึงกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการบริหารจัดการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

๒. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่จะสร้างเสริมศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

๓. ทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๔. ทำให้ทราบถึงคุณค่าของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ที่มีต่อชุมชน และสามารถกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ พัฒนาประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

๕. เพื่อเผยแพร่งานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี สู่ประชาชนทั่วประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษากระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการบริหารจัดการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะสร้างเสริมศักยภาพของวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีในด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ศึกษาแนวทางการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้นำท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่น เยาวชน ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคมและเจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม ผู้เข้าร่วมกิจกรรม แบบไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

๒. ประชากรและแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม เจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์ เยาวชน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมและเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

๓. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เครื่องบันทึกเสียงและกล้องดิจิทัล

๔. ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ณ วันจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม เพื่อศึกษารูปแบบการจัดงาน บริบทของชุมชนและวิถีชีวิตของคนในชุมชนในพื้นที่ศึกษา ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์ เยาวชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและการบันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๕. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมารวบรวมวิเคราะห์สรุปผลการวิจัย

นิยามศัพท์

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์ เยาวชน

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากเอกสารหลักฐานที่มีผู้จัดทำไว้เป็นเอกสารหลักฐาน

๓. เครือข่าย หมายถึง สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดำเนินงานให้งานประสบผลสำเร็จ

๔. ประเพณี หมายถึง แบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศีลธรรมระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนการประกอบพิธีกรรม ในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณีคือ ความประเพณีของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม สืบต่อกันมา ประเพณียังเป็นเครื่องบอกถึงความเจริญของชาติได้เป็นอย่างดี เป็นการรักษาความน่าเชื่อถือตามบรรพบุรุษ

๕. ข้าวดำ ข้าวแดง โบราณว่าเป็นอาหารของผีกิน

๖. ข้าวดำ คือข้าวขาวผสมรวมกันกับดินหม้อก้นกระทะ

๗. ข้าวแดง คือ ข้าวขาวผสมปูนกินกับหมากหรือขมิ้น

๘. ผักพรวาปลาฆ่า คือ น้ำพริกอะไรก็ได้หั่นผักบั้งละเอียด ๆ ผสมรวมลงไปใส่ปลาด้วย

๙. การหยคน้ำของพระสงฆ์ในกระทง หมายถึง เป็นการส่งผีปู่ผีย่า ผิดาผียาย ขึ้นสวรรค์

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Review Literature)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๖๖ ได้กำหนดให้บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมาตรา ๘๐ กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ในข้อ (๖) ส่งเสริมสนับสนุนความรู้ รักสามัคคี และการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการที่จะอนุรักษ์ ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานวัฒนธรรมของภาคประชาชนและชุมชนท้องถิ่นโดยการประสานเชื่อมโยงการดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ในลักษณะของเครือข่ายการดำเนินงานที่มีพลังเป็นองค์รวมและมีบูรณาการอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีความสมดุลยั่งยืน โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของท้องถิ่นเป็นสำคัญ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมขึ้นในแต่ละจังหวัด ตามระเบียบกระทรวงวัฒนธรรมว่าด้วยสภาวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งมีสถานภาพเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานวัฒนธรรม ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

สภาวัฒนธรรมจังหวัด ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากผู้แทนองค์กรที่ดำเนินงานวัฒนธรรมหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องที่ดำเนินงานอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมไม่น้อยกว่า ๕ กลุ่ม ดังนี้คือ เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน เครือข่ายภาคชุมชน เครือข่ายภาคธุรกิจ และเครือข่าย ภาควิชาการ โดยมีรูปแบบการบริหารงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัดในรูปของคณะกรรมการที่มีประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ทำหน้าที่เป็นประธานของสภาฯ มีคณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัด เป็นคณะกรรมการที่เป็นหน่วยในการกำหนดนโยบายกรอบแนวทางการดำเนินงาน ในแต่ละท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐ กระทรวง เสนอความเห็นและส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้นให้องค์กรในท้องถิ่นมีบทบาท มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรม ปฏิบัติงานในการประสานงานขอความร่วมมือหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ร่วมดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและมีวัฒนธรรมจังหวัด เป็นเลขาธิการสภาวัฒนธรรมจังหวัด ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของสภาวัฒนธรรม

ดังนั้น ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะต้องเป็นผู้ร่วมมือและประสานการทำงานร่วมกันในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่น และจังหวัดให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้อย่างพร้อมเพรียงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนี้ ต้องเปิดโอกาสให้เครือข่ายและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมของตนเอง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายและชุมชน เป็นหัวใจของการดำเนินงานวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของประชาชนในสังคม ซึ่งมีความหลากหลายในตัว ต้องให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรม จึงจะเกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ รักษา และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของกระทรวงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปฏิบัติงานวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนการนำองค์ความรู้ในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการกับความรู้จากภายนอก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และชุมชนอย่างยั่งยืน

ความหมายของวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” แปรจากคำว่า “Culture” ซึ่งพลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้น โดยทรงอธิบายว่า

“คำว่า วัฒนธรรม นี้ได้ผูกขึ้นเพื่อให้มีความหมายตรงคำว่า Culture คำว่า Culture ตรงมูลศัพท์หมายความว่า เพาะปลูกให้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม ซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอันจะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ไม่ว่าในทางกาย เช่น การใช้บริโภคหรือใช้ประกอบทำสิ่งของเครื่องใช้ที่มนุษย์จะใช้ได้หรือทางใจ เช่น การชมในฐานที่เป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ เป็นต้น และการเพาะเลี้ยงสัตว์ให้เจริญงอกงามก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงรวมอยู่ในภาคความคิดของคำว่า Culture นี้ด้วยเหมือนกัน วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงามดังที่กล่าวมานี้ ฉะนั้น ภูมิธรรม แห่งความเจริญงอกงาม ซึ่งได้แก่ Culture จึงได้ใช้คำว่า วัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๗ : ๑ ; อ้างอิงจาก สมบัติ พลายน้อย, ๒๕๓๗ : คำนำ)

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๐ : ๒๐ - ๒๑)

ศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชชน ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้ว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตแห่งชีวิตของส่วนรวม

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้

วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่รู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อกันมา เป็น ประเพณี

วัฒนธรรม คือ ความคิดเห็น ความรู้ ความประพฤติกิริยาอาการหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะความเชื่อ ประเพณี

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น ๕ สาขา ดังนี้

๑. สาขาศิลปะ (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ฟ้อนรำ วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ละคร ประติมากรรม ฯลฯ

๒. สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ปรัชญา ค่านิยมในสังคม ฯลฯ

๓. สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation) ได้แก่ การเล่นมวยไทย ฟันดาบสองมือ กระบี่กระบอง ฯลฯ

๔. สาขาช่างฝีมือ (The Practical Craft) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

๕. สาขาคหกรรมศิลป์ (Domestic Arts) ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ความรู้เรื่องบ้าน เรื่องผ้า การต้อนรับแขก มารยาทในการกินอยู่ ความรู้ในการดูแลเด็ก การแก้ปัญหาในครอบครัว ฯลฯ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม” หมายถึงพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิต สร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๔๗ : ๒) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติกิริยาและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น

จากความหมายของวัฒนธรรมดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นถึงมุมมองที่ต่างกันของวัฒนธรรม ซึ่งล้วนแต่มีความหมายและมีคุณค่าทั้งสิ้น ฉะนั้นในการดำเนินงานวัฒนธรรมจึงเป็นการดำเนินงาน เพื่อให้บังเกิดผลต่อชีวิตของคนในชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุล และยั่งยืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ

ขอบข่ายงานวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๔๗ : ๕๗ – ๖๒) ได้แบ่งขอบข่ายงาน วัฒนธรรมไว้ ๘ ขอบข่ายงาน ดังนี้

๑. งานวิจัยวัฒนธรรม หมายถึง การสำรวจ ศึกษา สังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูล ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ถ่ายทอด ส่งเสริม เสริมสร้างอัตลักษณ์ และ แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

๒. งานอนุรักษ์วัฒนธรรม หมายถึง การพิทักษ์รักษา และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในความ เป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง

๓. งานฟื้นฟูวัฒนธรรม หมายถึง การเลือกสรรวัฒนธรรมที่สูญหายหรือกำลังเสื่อม สลาย มาทำให้มีความหมายและความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในชาติ

๔. งานพัฒนาวัฒนธรรม หมายถึง การริเริ่มสร้างสรรค์และการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย บังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิต สังคมและธรรมชาติ โดยที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย

๕. งานถ่ายทอดวัฒนธรรม หมายถึง การนำวัฒนธรรมที่ผ่านการเลือกสรร กลั่นกรองแล้วไปใช้ในกระบวนการให้การศึกษา อันจะยังผลให้สมาชิกในสังคมเกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า และนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย

๖. งานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม หมายถึง การสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงาน สามารถจัดกิจกรรมวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๗. งานเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุน ให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรม ได้มีโอกาสแสดงออก และพัฒนาความรู้ความ สามารถอย่างเต็มศักยภาพ ถึงขั้นที่สมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ ในด้านนั้น ๆ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลและหน่วยงาน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับ ชาติ ได้ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรมอันจะนำ ไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในอนาคต

๘. งานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลและ

หน่วยงาน ต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมเพื่อสร้างเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำไปสู่สันติภาพและสันติสุขแห่งการอยู่ ร่วมกันของมนุษยชาติ

จากขอบข่ายงานวัฒนธรรมดังกล่าว จำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการวัฒนธรรมที่มีอยู่ อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ซึ่งในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๕๑ : ๑) ได้กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการวัฒนธรรมไว้ ๔ แนวทาง คือ

๑. การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การธำรงรักษาตัว “ต้นฉบับทางวัฒนธรรม” (ไม่ว่า จะเป็นตัวบุคคล วัตถุธรรม ธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ) ให้เหมือนเดิม

๒. การสืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งเน้นหนักการสืบทอดตัวบุคคล ทั้งที่เป็นผู้สร้าง และผู้สืบทอดวัฒนธรรม

๓. การปรับปรุง/ปรับประยุกต์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ ๆ การปรับประยุกต์อาจจะพิจารณาได้ใน ๒ มิติ คือ การปรับตัวสื่อ/ศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำ เรื่องราวของละครโทรทัศน์มาแสดงในหนังตะลุง หรือการปรับหน้าที่ของวัฒนธรรม เช่น การนำเอา โนรามาใช้ในการออกกำลังกายเป็นโนราบิก

๔. การส่งเสริม/เผยแพร่วัฒนธรรม นั้นให้แผ่ขยายออกไปยังคนกลุ่มอื่นๆ พื้นที่อื่น ๆ เช่น การนำไปกลางมาแสดงในระดับประเทศ / ต่างประเทศ

- หากวัฒนธรรมนั้น อยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหาย ก็ต้องอนุรักษ์หรือสืบทอด
- หากวัฒนธรรมนั้น ไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ก็คงต้องปรับประยุกต์
- หากวัฒนธรรมนั้นเริ่มผิดเพี้ยนไปจากความหมายดั้งเดิม ก็ต้องรื้อฟื้นความหมาย เดิมขึ้นมา
- หากวัฒนธรรมนั้นสูญสลายไปแล้ว ก็ต้องรื้อฟื้นและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่
- หากวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงดี ก็น่าจะส่งเสริมเผยแพร่ เป็นต้น

ความสำคัญของประเพณี

ประเพณีเกิดจากความเชื่อและการปฏิบัติที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนเป็นที่ยอมรับของคน ส่วนใหญ่ ในหมู่คณะ ประเพณีมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อชุมชน มีผู้ให้ทรรศนะไว้ ดังนี้

ประจักษ์ ประภาพิตยากรและคณะ(๒๕๓๑:๕๖-๕๗) กล่าวถึงความสำคัญของ ประเพณีที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงคนในปัจจุบัน สรุปได้ว่า

๑. ประเพณีช่วยให้คนในชาติประพฤติตนถูกต้อง ไม่ทำผิดศีลธรรมและกฎหมาย
๒. ประเพณีเป็นเครื่องผูกใจ ให้คนในชาติรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่เกิดการ แบ่งแยก ก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน

๓. ประเพณีเป็นเครื่องแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ มีลักษณะเป็นตัวของตัวเองไม่ซ้ำแบบกับชาติใด

๔. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของชาติ และแสดงความรู้เรื่องของชาติ

๕. ประเพณีเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต ความเป็นอยู่และจิตใจของคนในอดีตและปัจจุบัน และช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจอันดีกับพี่น้องเพื่อนร่วมชาติและเห็นคุณค่าของประเพณีท้องถิ่น

อุทัย หิรัญโต(๒๕๑๘:๒๓๑) กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีไว้ว่า ประเพณีเป็นเครื่องบอกความเป็นพวกเป็นหมู่เดียวกันของผู้ที่ยึดประเพณีเดียวกัน เมื่อมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ก็จะเกิดความภาคภูมิใจในหมู่สมาชิกของสังคมว่ามีความผูกพันร่วมกันมา ประเพณีช่วยยึดเหนี่ยวกลุ่มคนให้มั่นคงสืบต่อไปด้วย

รัชนิกร เศรษฐโร(๒๕๓๒:๑๕๑-๑๕๒) สรุปถึงความสำคัญของประเพณีว่า

๑. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่แสดงถึงอดีตที่มีความเจริญมาช้านาน

๒. ประเพณีเป็นตัวบ่งบอกถึงความเจริญ มีอารยธรรม และมีเกียรติที่ทัดเทียมกับประเทศอื่น

๓. ประเพณีเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติ โดยมีได้ลอกเลียนแบบหรือหยิบยืมมาจากชาติอื่น

๔. ประเพณีเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของคนในชาติ ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แสดงว่าเป็นพวกเดียวกัน เกิดความสนิทสนมกลมกลืน และเสริมความมั่นคงของชาติ

๕. ประเพณีเป็นเครื่องแสดงถึงอดีตและปัจจุบันของวิถีชีวิตของสังคมนั้น ๆ

คุณค่าของประเพณี

๑. คุณค่าทางด้านจิตใจ

จันจิรา แกมขุนทด (๒๕๔๔ : ๖๐-๖๑) กล่าวว่า คุณค่าของประเพณีทางด้านจิตใจ คือ การแสดงความรัก ความมีน้ำใจ การเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้าน การแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจกัน การรับประทานอาหารร่วมกัน

วิจิตร ขอนยาง(๒๕๓๒:๔๑-๔๕) กล่าวว่า คุณค่าทางด้านจิตใจเกิดจากการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ดังนี้

๑. ประเพณีบางอย่างทำให้ผู้ปฏิบัติได้แสดงความกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ ทั้งที่เสียชีวิตและยังมีชีวิตอยู่ เช่น ประเพณีการทำบุญแก่ผู้ตาย

๒. ประเพณีบางประเภท ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสบายใจ มีสิ่งยึดเหนี่ยว ทำให้จิตใจเป็นผลให้เกิดการปฏิบัติที่ดีตามมาด้วย

๓. ประเพณีบางอย่าง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติคืออย่างไม่ย่อท้อสนับสนุนคำสอนทางพุทธศาสนาที่ว่า ทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว

๔. ประเพณีบางอย่าง ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจเอื้อเฟื้อมีเมตตาต่อมนุษย์ เช่น ประเพณีการหว่านทาน หรือแจกทาน เป็นต้น

คุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

จันจิรา แกมขุนทด (๒๕๔๔ : ๖๐-๖๑) กล่าวว่า ประเพณีก่อให้เกิดคุณค่า ทางด้านการส่งเสริมให้มีความกตัญญู ปลูกฝังให้มีความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี บรรพบุรุษ ผู้มีพระคุณ การแสดงความเคารพช่วยให้สังคมมีความน่าอยู่ ด้านส่งเสริมความผูกพันในครอบครัว การพบปะสังสรรค์ ทำให้เกิดความผูกพันในครอบครัว สังคมเกิดความสามัคคี ในด้านส่งเสริมการทำงานร่วมกัน

วิจิตร ขอนยาง(๒๕๓๒ : ๔๑-๔๕) กล่าวถึงคุณค่าทางด้านสังคม และวัฒนธรรมไว้ดังนี้

๑. ประเพณีมีส่วนควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ให้เป็นผู้ที่ประพฤติในทำนองคลองธรรม มีความสงบสุขเกิดขึ้นในสังคม เช่น ประเพณีวันสำคัญทางศาสนา

๒. ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของประเทศ เพราะประเพณีเป็นเรื่องของบุคคล และชุมชนที่เกิดจากการสั่งสมเป็นเวลายาวนาน เช่น สงกรานต์

๓. ประเพณีบางอย่างเป็นเครื่องยกย่องเกื้อหนุนทางสังคมบางประการเอาไว้ อย่างมีความหมาย เรื่องราวของคนในสังคมบางอย่างอธิบายให้เข้าใจได้ยากและจะต้องใช้เวลาแต่ประเพณีสามารถสรุปความหมายออกมาได้ โดยบรรจุไว้ในพิธีกรรมแต่ละขั้นตอน เช่น ประเพณีการแต่งงาน

คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ

วิจิตร ขอนยาง(๒๕๓๒ : ๔๑-๔๕) กล่าวถึงคุณค่าทางด้านนี้ว่าไม่ได้แสดงออกตรง ๆ แต่แฝงอยู่ในการปฏิบัติ ดังนี้

๑. เป็นเครื่องหมายแสดงความผูกพันทางเศรษฐกิจ การปฏิบัติตามประเพณีจะมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเสมอ ให้มองที่การแลกเปลี่ยนทางวัตถุที่จะนำมาประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น ค่าสินสอด ค่ายกครู

๒. ประเพณี เป็นจุดรวมแห่งความสามัคคี เพราะประเพณีเกิดจากการร่วมใจของคนในสังคม

๓. ประเพณีช่วยเน้นฐานะทางสังคมและความเจริญของประเทศ เพราะประเพณีเป็นเรื่องของการสืบทอดต่อกันมา และเป็นเรื่องของการร่วมมือกันของคนในสังคม

อิสมาแอ สาและ(๒๕๔๑:๖๕) สรุปคุณค่าของประเพณีทางด้านเศรษฐกิจว่า ประเพณีเปรียบเสมือนจุดนัดพบมีทั้งคนในชุมชนและต่างชุมชนมารวมกลุ่มเพื่อร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความ

สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยจะมีการตอบแทน สนับสนุนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันด้วยสิ่งของ เงินทอง จึงก่อให้เกิดกระบวนการทางด้านเศรษฐกิจ ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในวิถีชีวิตของชุมชนในสังคม

ความสำคัญของประเพณี

ประจักษ์ ปรากฏพิทยากรและคณะ(๒๕๓๑:๕๖-๕๗) กล่าวถึงความสำคัญของประเพณี ที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงคนในปัจจุบัน สรุปได้ว่า

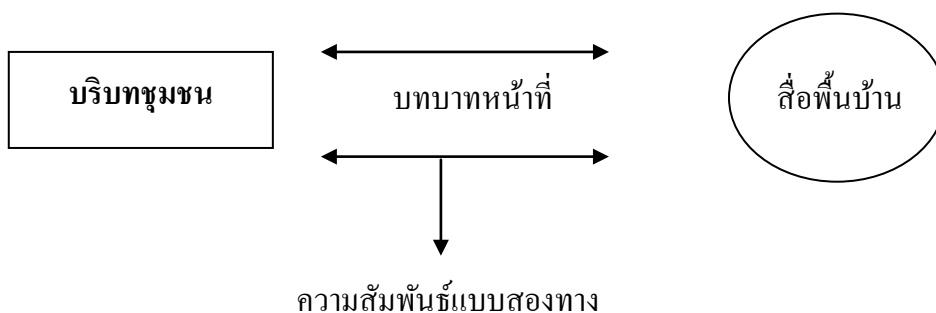
๒. ประเพณีช่วยให้คนในชาติประพฤติตนถูกต้อง ไม่ทำผิดศีลธรรมและกฎหมาย
๒. ประเพณีเป็นเครื่องผูกใจ ให้คนในชาติรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่เกิดการแบ่งแยก ก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน
๓. ประเพณีเป็นเครื่องแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ มีลักษณะเป็นตัวของตัวเองไม่ซ้ำแบบกับชาติใด
๔. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของชาติ และแสดงความรุ่งเรืองของชาติ
๕. ประเพณีเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต ความเป็นอยู่และจิตใจของคนในอดีตและปัจจุบัน และช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจอันดีกับพี่น้องเพื่อนร่วมชาติและเห็นคุณค่าของประเพณีท้องถิ่น

อุทัย หิรัญโต(๒๕๑๕:๒๓๑) กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีไว้ว่า ประเพณีเป็นเครื่องบอกความเป็นพวกเป็นหมู่เดียวกันของผู้ที่ยึดประเพณีเดียวกัน เมื่อมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ก็จะเกิดความภาคภูมิใจในหมู่สมาชิกของสังคมว่ามีความผูกพันร่วมกันมา ประเพณีช่วยยึดเหนี่ยวกลุ่มคนให้มั่นคงสืบต่อไปด้วย

แนวคิดด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น / วัฒนธรรมพื้นบ้าน

สมสุข หินวิมาน (๒๕๕๑ : ๒) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมและสืบทอดมาจากบรรพชน หรืออาจเรียกว่า เป็นสื่อพื้นบ้าน ที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น/เฉพาะที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น และถือเป็นอัตลักษณ์ร่วมของแต่ละชุมชนท้องถิ่น

ดังนั้น ในการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือสื่อพื้นบ้าน จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับบริบทของชุมชน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง ดังนี้

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่า สื่อพื้นบ้านกับชุมชนต่างมีความสัมพันธ์แบบการทำหน้าที่ซึ่งกันและกัน เช่น ถ้าชุมชนเข้มแข็ง (หรืออ่อนแอ) ก็จะเอื้อ/ทำหน้าที่สร้างเสริมให้สื่อพื้นบ้านเข้มแข็ง (หรืออ่อนแอ)ตามและในทางกลับกัน หากสื่อพื้นบ้านเข้มแข็ง(หรืออ่อนแอ)ก็จะส่งผลให้ชุมชนนั้น ๆ เข้มแข็ง (หรืออ่อนแอ) เป็นเงาตามตัว ดังนั้น ในการศึกษาสื่อพื้นบ้านจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์บริบทของชุมชนให้ถ่องแท้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. อายุ/การก่อรูปชุมชน ซึ่งจะมีหลักฐานพื้นฐานง่าย ๆ ว่า หากชุมชนมีอายุยาวนานก็แปลว่า แนวโน้มสายสัมพันธ์น่าจะแนบแน่น และมีต้นทุนวัฒนธรรมมากมาย แต่ตรงกันข้าม หากเป็นชุมชนเกิดใหม่หรืออายุไม่มากนัก การต่อสู้กับแรงกระหน่ำจากภายนอกก็จะประาะบางกว่า

๒. สภาพภูมิศาสตร์ชุมชน เช่น ถ้าเป็นพื้นที่อยู่ติดกับคลองหรือทะเล ชาวบ้านก็จะสร้างวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตดังกล่าว

๓. ลักษณะหมู่บ้านเปิด/ปิด กล่าวคือ ยิ่งหากชุมชนมีลักษณะเป็นสังคมที่เปิดต่อโลกภายนอก โอกาสที่จะอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเดิมจะเป็นไปได้สูง แต่ถ้าเป็นชุมชนเปิด (อาทิ มีถนนตัดผ่าน เป็นชุมชนแบบเมืองใหญ่) สื่อพื้นบ้านก็ต้องต่อสู้เผชิญหน้ากับคลื่นลมก่อนข้างสูง

๔. อัตลักษณ์/ตัวตนชุมชน อัตลักษณ์หมายถึง การสื่อสารเพื่อแสดงออกว่าเราเป็นใครเหมือนหรือต่างจากผู้อื่นอย่างไร การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนก็เพื่อค้นหารอยเชื่อมมาที่วัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากสื่อ/วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นช่องทางที่สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนได้ดีที่สุด

๕. ทิศทางสังคม อันได้แก่ ระบบเครือญาติ บุคคล สายสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งจะเกี่ยวพันกับการสืบทอดและการต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสื่อพื้นบ้าน

๖. การเมืองและบทบาทของผู้นำ การศึกษาการเมืองและบทบาทของผู้นำจะมีประโยชน์อย่างมากต่อการจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการค้นหาบุคคลหรือผู้นำที่มีแนวโน้มจะสนใจการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม

๗. ความเชื่อชุมชน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเกือบทั้งหมดจะมีมติความเชื่อ/ความศักดิ์สิทธิ์หล่อเลี้ยงอยู่ ฉะนั้น ผู้วิจัยอาจต้องเริ่มต้นเก็บข้อมูลด้านความเชื่อชุมชนเป็นพื้นฐานก่อน อาทิ เรื่องการบูชาครู ผีป๋วย่า ตายาย โนรา ฯลฯ

๘. การสื่อสารและเครือข่ายการสื่อสาร เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาเส้นทางไหลเข้าออกของข่าวสารในชุมชน ตลอดจนการประเมินความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ถ้าชุมชนมีการไหลเข้าออกและตรวจสอบข่าวสารจากภายนอกได้ดี ก็แปลว่า น่าจะมีแรงปะทะต่อสู้กับโลกภายนอกได้สูง

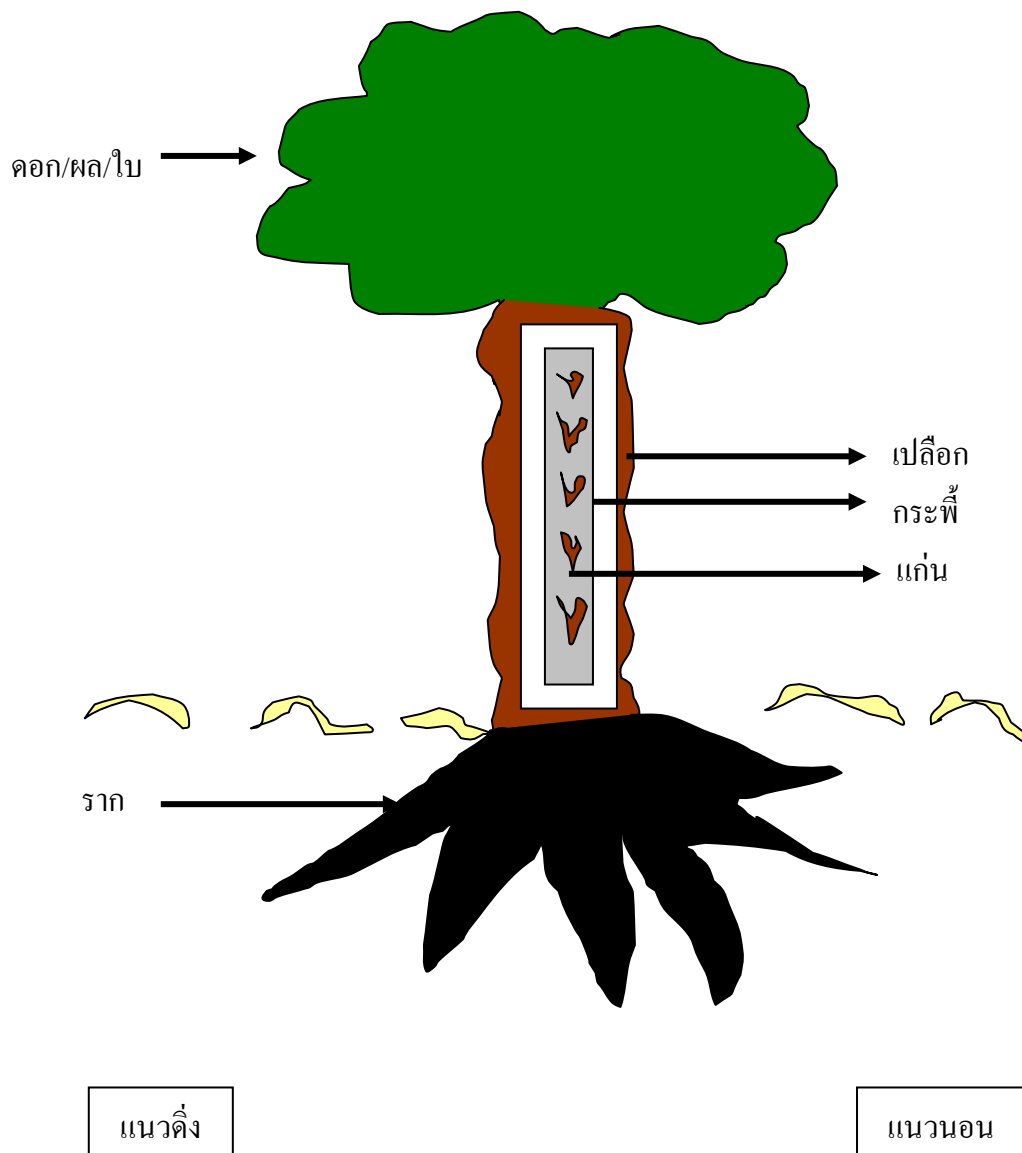
จากการวิเคราะห์บริบทชุมชนด้านต่าง ๆ จะช่วยให้สามารถประเมินสถานการณ์ชุมชนได้ว่า ชุมชนที่เลือกศึกษาวิจัยนั้น เป็นชุมชนที่มีศักยภาพเข้มแข็ง ปานกลาง หรืออ่อนแอนั่นเอง

๔.๔ แนวคิดการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

ในการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม นั้น สมสุข หินวิมาน (๒๕๕๑ : ๖ – ๑๔) ได้กล่าวไว้ว่า จะต้องเริ่มต้นด้วยหลักการง่าย ๆ ที่เป็นสูตร “๔ รู้” ว่า รู้จัก/รู้ใจ/รู้ใช้/รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน ดังนี้

๑. รู้จัก : การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน โดยปกติแล้วในการที่จะศึกษาสื่อชนิดใด ประการแรกนั้นจำเป็นต้องรู้จักคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านชนิดนั้น ๆ ให้ถ่องแท้มากที่สุด ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต

๒. รู้ใจ : การวิเคราะห์ “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ของสื่อพื้นบ้าน ซึ่งหากจะเปรียบเทียบสื่อพื้นบ้านเป็นต้นไม้ และเมื่อผ่าต้นไม้ออกมา จะเห็นองค์ประกอบของต้นไม้เป็น ๒ แนวดังนี้

๑. การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวตั้ง ซึ่งประกอบด้วย ราก/ต้น/ดอกใบ/ผล การวิเคราะห์ต้นไม้แนวนีก็เพื่อให้เข้าใจคุณค่า/ความหมายของสื่อพื้นบ้าน เนื่องจากว่า สื่อพื้นบ้าน จะมีทั้งส่วนที่มองเห็นชัดเจน อันได้แก่ ต้นดอกใบผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบเชิงรูปแบบของสื่อพื้นบ้าน ที่สามารถปรับประยุกต์ได้ กับอีกส่วนหนึ่งที่มองไม่เห็น คือราก ที่แม้ว่าจะอยู่ใต้ดิน/เป็นนามธรรม แต่ก็สำคัญที่สุด เพราะฉะนั้น หลังจากวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้านแล้ว จะต้องนำคุณลักษณะต่าง ๆ มาจัดให้เห็นว่า อะไรคือราก (คุณค่า/ความหมาย) และอะไรคือ ต้น ดอกใบ ผล (หรือรูปแบบของสื่อพื้นบ้าน)

๒. การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวนอน อันหมายถึง การผ่าเฉพาะลำต้น ออกมาดูและเห็นเป็นเปลือก/กระพี้/แก่นของต้นไม้ ในกรณีนี้จะใช้เปรียบเทียบกับการศึกษาเพื่อให้ เข้าใจการสืบทอด/ปรับตัวของสื่อพื้นบ้านว่า ถ้าเป็นส่วนที่เป็นเปลือก (หรือแม้แต่กระพี้) ก็จะ ปรับเปลี่ยนได้ แต่ถ้าเป็นส่วนของแก่นแล้ว ทุกครั้งที่มีการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน ก็จะต้องพยายาม รักษาส่วนนี้เอาไว้เสมอ

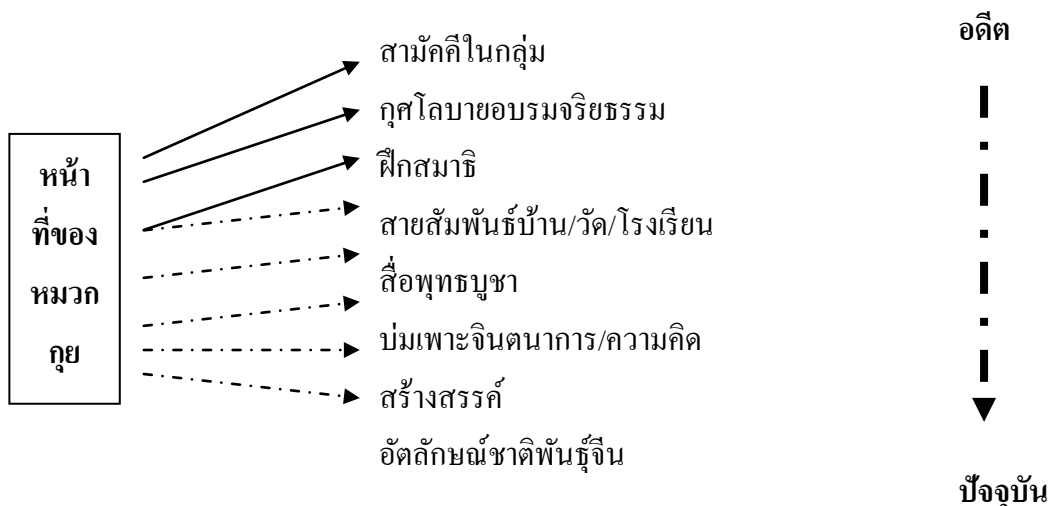
๓. รู้ใช้ : การวิเคราะห์หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่นมากมาย ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และสังคม ดังนั้น ในการวิจัยสื่อพื้นบ้าน จึงต้องสกัดให้เห็นหน้าที่สำคัญของสื่อพื้นบ้านที่เราศึกษาอยู่ว่าทำอะไรได้บ้าง ซึ่งตัวอย่างของบาง บทบาทหน้าที่เด่น ๆ ของสื่อพื้นบ้าน ได้แก่

-	ให้ข่าวสาร -	ให้การศึกษา
-	อบรมจริยธรรม -	บันเทิง
-	ปลดปล่อยทางเพศ -	พัฒนาภูมิปัญญา/จิตใจ
-	สร้างสามัคคี -	รักษาพยาบาล
-	วิพากษ์วิจารณ์สังคม -	แสดงอัตลักษณ์

ระดับหน้าที่

- ระดับบุคคล
- ระดับกลุ่ม
- ระดับสังคม

อย่างไรก็ตามข้อสังเกตว่า หากหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านชนิดใดในปัจจุบันเริ่มที่จะจำกัดตัวลง การวิเคราะห์หน้าที่นั้นก็อาจจะช่วยเสริมหน้าที่ใหม่ ๆ ให้กับสื่อพื้นบ้านชนิดนั้นได้ เช่น การ วิเคราะห์ของหมวกสานกุยโล้ย ที่ ต.วังตะกู จ.นครปฐม

จากแผนภาพนี้ จะเห็นได้ว่า ในอดีตการสานหมวกกุยโล้ย จะทำหน้าที่เพียงสร้างสามัคคีในกลุ่ม ใช้เป็นพื้นที่อบรมจริยธรรม หรือฝึกสมาธิ แต่ในปัจจุบัน เมื่อสถานการณ์ชุมชนเปลี่ยนแปลง สายสัมพันธ์ เริ่มห่างหาย ทั้งครู พระ และชาวบ้าน ก็ร่วมกันแสวงหาวิธีการขยายศักยภาพของหมวกกุยโล้ยออกไป ให้มาทำหน้าที่เพิ่มเติม เช่น สร้างสายสัมพันธ์บ้าน วัด โรงเรียน ใช้เป็นสื่อพุทธบูชา สร้างจินตนาการสร้างสรรค์ ไปจนถึงสร้างอัตลักษณ์และสำนึกชาติพันธุ์ท้องถิ่น

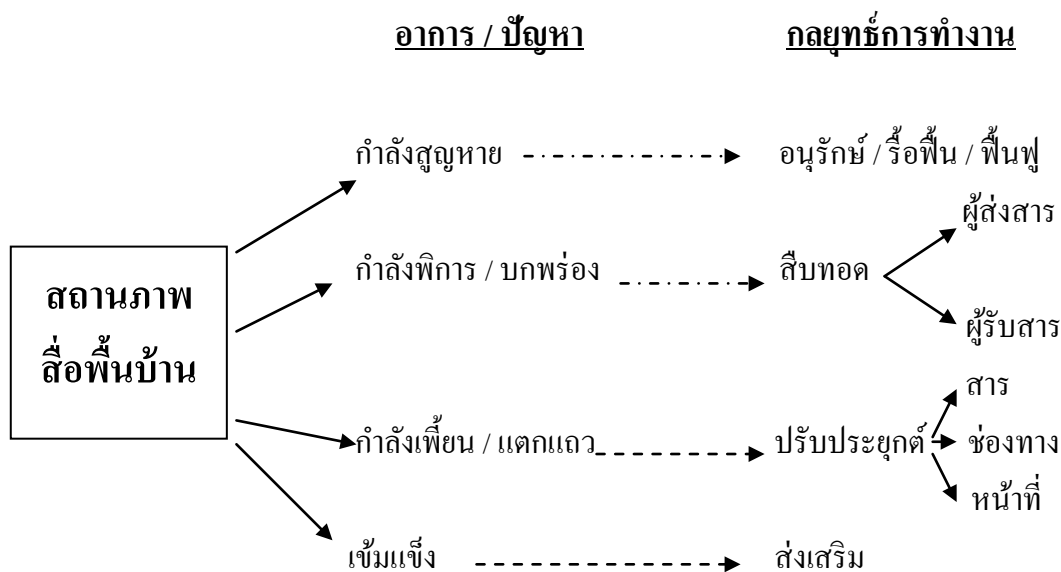
๔. ฐรักษา : กระบวนการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ตามหลักนิเทศศาสตร์นั้น การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครบธาตุทั้ง ๔ คือ ผู้ส่งสาร(S) เนื้อหา(M) ช่องทาง(C) และผู้รับสาร(R) เพราะฉะนั้นหากเราจะทำวิจัยหรือทำงานด้านสืบทอดสื่อพื้นบ้านแล้วก็ต้องสืบทอดให้ครบทั้ง ๔ ด้าน

อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปศิลปิน/นักวัฒนธรรมท้องถิ่น มักจะสนใจทำงานสืบทอด S-M-C-R อยู่เป็นปกติแล้ว แต่ทว่าองค์ประกอบที่มักถูกมองข้ามในแง่การสืบทอดก็คือ ผู้รับสาร(หรือตัว R) ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกัน เช่น หากในอดีต มีแต่ศิลปินและตัวสื่อพื้นบ้านที่ถูกสืบทอดไว้ แต่ขาดผู้รับสารที่ดูศิลปะเป็นหรือขาดความรู้ในการเสพงานศิลปะ สื่อพื้นบ้านแขนงนั้นก็มันต้องสูญสลายไปเช่นกัน

นอกจากการสืบทอดที่ครบทั้ง ๔ ธาตุ ของ S-M-C-R แล้ว กระบวนการสืบทอด ยังอาจเริ่มต้นจากการวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านนั้น ๆ แล้วสืบทอดคุณลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญให้ครบ เนื่องจากสื่อพื้นบ้านถือเป็นมรดกกรรมร่วมกันของชุมชน ดังนั้น การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ก็จำเป็นต้องให้เป็นการทำงานที่ร่วมกันครบเจ้าของวัฒนธรรมทุกกลุ่ม ตั้งแต่ศิลปิน ผู้นำชุมชน พระ ครู ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง ผู้ใหญ่ ชาวบ้านทุกคนไปจนถึงกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน ทั้งนี้เนื่องจากว่าวัยรุ่นและเยาวชนนั้นก็คืออนาคตของสื่อพื้นบ้านนั่นเอง และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น การสืบทอดสื่อพื้นบ้านต้องยึดหลักปฏิบัติที่ชื่อว่า หลักสิทธิเจ้าของวัฒนธรรม อันแปลว่า การตัดสินใจชะตากรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่นต้องมาจากข้อตกลงร่วมกันของคนวงในวัฒนธรรมนั้นๆ ตัวอย่างเช่น ต้องไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ องค์กรธุรกิจ หน่วยงานท่องเที่ยว หรือบุคคลภายนอกวัฒนธรรมที่เป็นผู้เข้าไปกำหนดให้ชุมชนปรับเปลี่ยนสื่อพื้นบ้าน แต่ในทางตรงกันข้าม การปรับประยุกต์และสืบทอดสื่อพื้นบ้านต้องเป็นตัวชุมชนเองที่ตัดสินใจชะตากรรมทางวัฒนธรรมของพวกเขา

กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

สมสุข หินวิมาน (๒๕๕๑ : ๑๕) กล่าวว่า ภายหลังจากการวิจัยเพื่อรู้จัก/รู้ใจ/รู้ใช้/รักษา สื่อพื้นบ้านแล้ว กระบวนการทำงานหรือบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจกำหนดไว้เป็น ๔ เส้นทางด้วยกัน ตามแต่"สถานภาพ" ของสื่อพื้นบ้านนั้น ๆ ดังนี้

จากแผนภาพแสดงให้เห็นได้ว่า

๑. หากสื่อพื้นบ้านนั้นประสบปัญหากำลังสูญหาย กลยุทธ์การทำงานที่สำคัญ ก็คือ การรื้อฟื้น / ฟื้นฟู ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่หน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐสนใจทำอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว

๒. หากสื่อพื้นบ้านนั้นอยู่ในภาวะกำลังพิการ/บกพร่อง (เช่น ขาดผู้รับสารรุ่นใหม่) ก็จำเป็นต้องหาทางสืบทอดทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร

๓. หากสื่อพื้นบ้านนั้นกำลังเพี้ยน/แดกแถว (เช่น กรณีของหมอลำที่เริ่มกลายเป็นหมอลำซึ่งแต่เพียงสายพันธุ์เดียว หรืองานศิลปะปูนปั้นที่เริ่มถูกทำให้เป็นของที่ระลึกขายนักท่องเที่ยวที่ไม่เข้าใจคุณค่า) ก็ต้องเน้นการปรับประยุกต์ให้คุณค่าแท้จริงกลับคืนมา

๔. หากสื่อพื้นบ้านนั้นเข้มแข็งอยู่แล้ว ก็อาจต้องหาทางส่งเสริมเป็นระยะ ๆ เพื่อป้องกันความอ่อนแอในวันข้างหน้า

แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชน(People Participation) เป็นหัวใจของการดำเนินงานวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิตของประชาชนในสังคม ซึ่งมีความหลากหลายในตัวของมันเอง จำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรมจึงจะเกิดผลให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์รักษาและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติ

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวทางรัฐศาสตร์ในเรื่องของการปกครองตนเอง (Self government) คือ ต้องการให้ประชาชนได้เข้าไปตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ๒๕๕๐ :๕)

วันชัย วัฒนศัพท์ (๒๕๔๖) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายดีที่สุดในที่สุด

หลักการมีส่วนร่วม

หลักของการมีส่วนร่วม ในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ”การตัดสินใจ” คือ การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีคุณค่าและอย่างชอบธรรม และต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มีวางระบบไว้ให้ดูเหมือนว่าได้จัดกระบวนการให้มีส่วนร่วมแล้วเท่านั้น

การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม และรวมถึงตกลงยอมรับ ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจและสบายใจ

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. จัดกระบวนการหรือกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การจัดทำแผน และดำเนินการแก้ไขปัญหามาของชุมชน

๒. สนับสนุนให้มีคณะกรรมการของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นให้ร่วมคิด ร่วมทำงานและเรียนรู้ประสบการณ์ความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน

๓. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนหรือท้องถิ่น ในการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาด้านต่าง ๆ และผลกระทบจากการพัฒนา

๔. จัดให้มีกระบวนการ และช่องทางของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ร่วมกับภาครัฐซึ่งเป็นระบบที่มีการปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันและระบบการจัดการกิจกรรมการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนในด้านนโยบาย มาตรการ และงบประมาณสนับสนุน

๕. เสริมสร้างวิสัยทัศน์และสร้างขีดความสามารถในการจัดการหรือการมีส่วนร่วมให้แก่องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สาธารณชน ภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินแผนงาน โครงการของรัฐหรือของชุมชน เช่นการใช้มาตรการจูงใจทางภาษี การสนับสนุนการฝึกอบรมด้านการจัดการ และการส่งเสริมความร่วมมือกับฝ่ายอื่น ๆ ในสังคม

๖. พัฒนาศักยภาพการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของรัฐ และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานประชาสัมพันธ์ ภาครัฐและภาคเอกชนในการให้บริการข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับแนวทาง

การพัฒนาประเทศแก่ข้าราชการในกระทรวง ทบวง กรมและประชาชนอย่างเพียงพอให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ในการจัดการงานวัฒนธรรม

๑. กลยุทธ์ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณี

ศรัณย์ เลิศมงคล(๒๕๔๐) เสนอแนวทางในการจัดทำกลยุทธ์การอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีไว้ ดังนี้

๑. การถ่ายทอดคุณค่า ความสำคัญของประเพณี ในกระบวนการให้การศึกษาอันจะทำให้สมาชิกในสังคมเกิดความเข้าใจและตระหนักในคุณค่า และนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย การถ่ายทอดคุณค่าอาจดำเนินการในรูปแบบที่หลากหลาย รวมถึงการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการฝึกอบรมเพื่อการเรียนรู้และฝึกอบรมเพื่อการอาชีพและการแข่งขัน

๒. การส่งเสริมสนับสนุนการจัดงานประเพณี โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนการดำเนินงานวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในการสนับสนุนงบประมาณและยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ

๓. กระตุ้นให้บุคลากรทางวัฒนธรรม ผู้สร้างสรรค์งานวัฒนธรรม และบุคคลทั่วไปได้สร้างสรรค์งานวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดงาน รวมทั้งประสานผู้เกี่ยวข้องช่วยกันลดผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี เกิดสุนทรียภาพทางศิลปะ และวัฒนธรรม สร้างสรรค์งานวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้คงอยู่สืบไป

๔. ทำการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย บังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิต สังคมและธรรมชาติ โดยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

๒. กลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกในคุณค่าประเพณี

วัชณพันธ์ วณิชชาภิวงศ์(๒๕๔๓) สรุปกลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกในคุณค่าประเพณีไว้ดังนี้

๑. การสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้แก่ชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้เกี่ยวข้อง ถึงความสำคัญคุณค่าของประเพณีที่มีต่อชุมชน เพื่อให้ประเพณีนี้คงอยู่กับชุมชนต่อไปและเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสมาเที่ยวชมประเพณีที่เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

๒. การให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดงาน เป็นเจ้าของงาน สืบทอดงานประเพณี โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานทุกด้าน เพื่อให้ชุมชนได้ช่วยเหลือกันเกื้อกูลกันและกัน จนเกิดจิตสำนึกในคุณค่าของประเพณีที่มีต่อชุมชน

๓. จัดให้ชาวบ้านพึ่งตนเองด้วยรายได้ รักษาผลประโยชน์ของชุมชน
๔. จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ถึงคุณค่าความสำคัญของประเพณี ให้แก่เยาวชน ประชาชน

ในชุมชน

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรหรือแหล่งข้อมูลที่ต้องการศึกษาดังนี้

๑. แหล่งข้อมูลจากบุคคล ได้แก่ นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างมาเป็นตัวแทนในการศึกษา ดังนี้

๑.๑ กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงหรือการใช้วิจารณญาณของคณะผู้วิจัย เป็นการเลือกผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ได้แก่ นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม เจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม พระสงฆ์ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอพนัสนิคม ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๒ วัดกลางทুমมาวาส อำเภอพนัสนิคม

๑.๒ กลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เป็นการสอบถามข้อมูลจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมขบวนแห่งานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

๒. แหล่งข้อมูลจากเอกสาร คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เอกสารเผยแพร่ งานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม และเอกสารวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกถัมภ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีอุปกรณ์ในการดำเนินงาน เช่น กล้องถ่ายภาพดิจิทัล แลเทปบันทึกเสียง

๑. การสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และออกแบบคำถาม เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเล่าเรื่องอย่างเต็มที่ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้และยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์ โดยเก็บข้อมูล ดังนี้

๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ นามสกุล เพศ ภูมิลำเนา อาชีพ

๑.๒ ประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๑.๓ ขั้นตอนการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม (จัดสถานที่ใด มีกิจกรรมอะไรบ้าง การร่วมมือของชาวบ้าน ฯลฯ)

๑.๔ ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าของประเพณีบุญกลางบ้านที่มีต่อตนเองและชุมชน

๑.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน หลังจากการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน

๒. การสังเกต โดยคณะผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

๒.๑ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปสังเกตการณ์ระหว่างที่งานประเพณี บุญกลางบ้านเริ่มดำเนินการ เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณี การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน สภาวัฒนธรรม

๒.๒ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการเข้าไปสำรวจสภาพพื้นที่ขณะที่ไม่ได้จัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม สำรวจสภาพชีวิตประจำวันของคนในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่างๆ ก่อนที่จะเข้าไปศึกษาข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

- ๑.๑ ข้อมูลประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม
- ๑.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณี
- ๑.๓ แนวคิดด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น / วัฒนธรรมพื้นบ้าน
- ๑.๔ แนวคิดการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม
- ๑.๕ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๑.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. การจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม

๒.๑ การสัมภาษณ์ (Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง โดยออกแบบคำถามที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามประเด็นที่คณะผู้วิจัยต้องการ โดยคณะผู้วิจัยจะสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๒.๒ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยคณะผู้วิจัย จะเข้าไปสังเกตการณ์ขณะที่มีการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านในสถานที่จัดงาน และสังเกตการณ์ขณะที่ไม่ได้จัดงานโดยมองในภาพรวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในภาคค่ำของวันเปิดงานและภาคเช้าของวันรุ่งขึ้น รวมทั้งการจัดขบวนแห่งานประเพณีบุญกลางบ้าน ตลอดจนถึงกิจกรรมการเล่นประเภทต่าง ๆ ของชนชาติ ทั้ง ๓ ชนชาติ ตลอดการจัดงาน ๓ วัน

๒.๓ การบันทึกข้อมูล โดยจดเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกข้อมูลด้วยเทปบันทึกเสียง เพื่อสะดวกในการเก็บรายละเอียดและสามารถนำมาตรวจสอบหาข้อบกพร่องของข้อมูลเพื่อแก้ไขและใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป และบันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกล้องดิจิทัล

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้รู้ในท้องถิ่น จำนวน ๓ ราย ประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๓ ราย พระสงฆ์ ๒ รูป เยาวชนและประชาชนซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มชนชาติจีน จำนวน ๓ ราย ชนชาติไทย ๓ ราย ชนชาติลาว ๓ ราย ผู้สูงอายุในชุมชน จำนวน ๒ ราย ผู้นำท้องถิ่น ๓ ราย และองค์กรภาคเอกชน จำนวน ๔ ราย ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม และเจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม ๓ ราย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในภาคค่ำของวันเปิดงานและภาคเช้าของวันรุ่งขึ้น รวมทั้งการจัดขบวนแห่งานประเพณีบุญกลางบ้าน ตลอดจนกิจกรรมการเล่นประเภทต่าง ๆ ของชนชาติ ทั้ง ๓ ชนชาติ ตลอดการจัดงาน ๓ วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อคณะผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมข้อมูล ตามหมวดหมู่เป็นระบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คณะผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล เพื่อรายงานผลการวิจัยโดยการบรรยาย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีในบทที่ ๒ มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อมูล ดังนี้

๑. วิเคราะห์กระบวนการในการทำงานแบบมีส่วนร่วมของ วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ในการบริหารจัดการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

๒. วิเคราะห์ปัจจัยที่จะสร้างเสริมศักยภาพของ วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรีในด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

๓. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

บทที่ ๔

ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาที่ได้

จากการศึกษาเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่ผู้รู้หลายท่านได้บอกเล่าไว้ประกอบการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม เจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม เยาวชนและผู้เข้าร่วมงานฯ และจากการสังเกตการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ประจำปี ๒๕๕๑ สรุปได้ดังนี้

๑. ประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

คณะผู้วิจัย ดำเนินการสัมภาษณ์ พระมหาเสมอ โอภาโส เจ้าอาวาสวัดพลับ และพระครู กิตติสุตาทิราม เจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีตรงกัน ไว้ว่า

ตั้งแต่เกิดมาก็ได้เห็นการทำบุญกลางบ้านของอำเภอพนัสนิคม ที่ชาวบ้านทำกันอยู่แล้ว ก็ได้ฟังผู้เฒ่าผู้แก่ในสมัยนั้นเล่าให้ฟังว่า เป็นประเพณีของท้องถิ่นที่มีมาแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ในสมัยพระเจ้าเอกทัศ โดยชาวลาวที่อพยพมาจากเวียงจันทน์เข้ามาอยู่ที่เมืองพนัสนิคม บริเวณหมู่บ้านศรีวิชัย และบริเวณวัดโบสถ์ วัดหลวง เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาใกล้จะแตก คนลาวที่อพยพมาเป็นกลุ่มคนที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ชอบทำบุญ ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เมื่อหมดฤดูทำไร่ ทำนา ก็จะมีเวลาว่างหลังฤดูทำนา คือเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม ก็จะทำบุญโดยใช้ลานกลางบ้านหรือบริเวณพื้นที่ว่างเปล่าของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านเป็นสถานที่ทำบุญ จึงเรียกกันว่าทำบุญกลางบ้าน โดยนิมนต์พระสงฆ์ มาสวดมนต์เย็น และในช่วงเช้าจะนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์(สวดมนต์) ชาวบ้านจะนำข้าวหม้อ แกงหม้อ มารวม ๆ กันตักแบ่งถวายพระ หลังจากเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์ พิธีสะเดาะเคราะห์ก็จะเริ่มขึ้น โดยใช้กระทงที่ทำด้วยใบตองใส่ดินเหนียวปั้นเป็นรูปตุ๊กตาเท่ากับจำนวนสมาชิกในบ้านรวมถึง วัว ควาย เป็ด ไก่ และสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ที่ให้ดูแลเรา ที่เสียชีวิตไปแล้ว ใส่เสื้อผ้าให้ด้วย พร้อมทั้งใส่เครื่องเช่น ประกอบด้วย ปลาขี้ ข้าวแดง ข้าวดำ พริกแห้ง หัวหอม เกลือ และสตางค์ ลงไป ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวลาว แล้วจุ่มธูปปักลงในกระทง เสร็จแล้วนำไปวางไว้ในกระทงกาบกล้วยที่ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม วางไว้ทางทิศตะวันตก เมื่อพระสงฆ์ฉันอาหารเสร็จแล้ว พระสงฆ์จะนำน้ำมาองค์ละ ๑ แก้ว ยืนเป็นวงกลม แล้วสวดมนต์กรวดน้ำ(หยาดน้ำ)ราดลงไป ในกระทงที่มีรูปปั้นตุ๊กตาดินเหนียว โดยหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เดินเวียนทักษิณาวัตร (เวียนขวา) เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวร และรำลึกถึงญาติ เทวดา เพื่อขอความคุ้มครองให้ตน และครอบครัวได้อยู่เย็นเป็นสุข เสร็จแล้วชาวบ้านจะนำไปทิ้งที่ทางสามแพร่งหรือโคนต้นไม้ หลังจากนั้นชาวบ้านจะนั่งร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน โดยจะไปตามความเป็นอยู่ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งกันและกัน

และแยกย้ายกันกลับบ้าน สำหรับอาหารที่เหลือก็จะแบ่งปันกันไปรับประทานที่บ้าน

๒. การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ประจำปี ๒๕๕๑

จากการสัมภาษณ์ นายวิชัย อัมราลิขิต นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองพนัสนิคม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ไว้ว่า จากการที่เทศบาลเมืองพนัสนิคม ประกอบด้วยชุมชน ๗ ชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนก็จะมีคนไทย ลาวและจีน อาศัยอยู่รวมกัน ในอดีตแต่ละชุมชนจะมีการทำบุญกลางบ้านของแต่ละชุมชนกันเป็นประจำทุกปี เพื่อตอบแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความร่มเย็น อยู่เย็นเป็นสุข ตอบแทนพระแม่โกลสพ ธรรมชาติที่ได้ให้เพาะปลูกพืชได้ตรงตามฤดูกาล เป็นการสะเดาะเคราะห์ และอยู่เย็นเป็นสุข แต่ละชุมชนก็จะนิมนต์พระสงฆ์มาเวียนลานกลางบ้านของชุมชน โดยไม่จำกัดจำนวนพระสงฆ์ ขึ้นอยู่กับวัดนั้น ๆ จะมีพระสงฆ์เท่าใด ก็จะใช้เท่านั้น รุ่งเช้าก็จะนิมนต์พระฉันเช้า หลังจากนั้นก็จะรับประทานอาหารร่วมกัน จากเหตุดังกล่าวถ้าปล่อยให้แต่ละชุมชนจัดงานกันเองในแต่ละชุมชน เยาวชนรุ่นหลังอาจไม่มีการสืบทอดประเพณีบุญกลางบ้าน ก็จะทำให้ประเพณีดังกล่าวสูญหายไป คณะผู้บริหารเทศบาลเมืองพนัสนิคม จึงเห็นความสำคัญของประเพณีดังกล่าว จึงริเริ่มนำเอาการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านของแต่ละชุมชนมาดำเนินการในภาพรวมของเทศบาล โดยเฉพาะคนจีนนั้นได้ขอเข้าร่วมจัดกิจกรรมด้วย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ซึ่งเป็นการประสานประสานระหว่างประเพณีไทย ลาว จีน ในการสืบทอดและอนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ให้คงอยู่คู่เมืองพนัสนิคม และไม่ให้สูญหายไป จึงได้นำเอาเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของอำเภอพนัสนิคม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เมือง พนัสนิคม ให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นปีแรกที่มีการจัดประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

จากการเข้าสังเกตการณ์ และเข้าร่วมการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ประจำปี ๒๕๕๑ ของคณะผู้วิจัย พบว่า เป็นการจัดงานที่ยิ่งใหญ่และต่อเนื่องกันมาเป็นปีที่ ๑๕ โดยได้รับความร่วมมือร่วมใจในการจัดงานดังกล่าวจาก หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบลและประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของอำเภอพนัสนิคม การจัดงานประเพณีดังกล่าวมีการดำเนินการดังนี้

๑. เทศบาลเมืองพนัสนิคม ซึ่งเป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม เชิญผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย นายอำเภอพนัสนิคม นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอ ประธานชุมชนหมู่บ้านทั้ง ๗ ชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา จัดการประชุมวางแผนการจัดงาน ปรีกษาหารือเกี่ยวกับการจัดทำโครงการประเพณีบุญกลางบ้านและ

เผยแพร่เครื่องจักสานอำเภอพนัสนิคม การกำหนดกิจกรรมที่จะจัดให้มีขึ้น เพื่อเสริมงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๒. ดำเนินการจัดสรรงบประมาณ โดยสำนักงานเทศบาลเมืองพนัสนิคม จัดสรรงบประมาณ จำนวน ๒,๐๐๐,๐๐๐บาท (สองล้านบาทถ้วน) มูลนิธิสว่างกุศลธรรมสถาน อำเภอพนัสนิคม พ่อค้า ประชาชนและคหบดีในเขตอำเภอพนัสนิคมร่วมสนับสนุน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี เป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐. บาท รวมเป็นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐. บาท(สามล้านบาทถ้วน) ในส่วนของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ให้การสนับสนุนงบประมาณในเรื่องของการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ และประชาสัมพันธ์ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง ๑๑ รวมทั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

๓. การดำเนินการ ก่อนการจัดงานประมาณ ๓ เดือน ได้ดำเนินการดังนี้

๓.๑ ประชุมคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (ตามรูปแบบคณะกรรมการของปีก่อน ๆ)

๓.๒ สรุปผลการประชุม

๓.๓ เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ

๓.๔ ออกประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งหมด ๒๑ ฝ่าย ดังนี้

๓.๔.๑ คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วย นายอำเภอพนัสนิคม ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอพนัสนิคม คหบดี

๓.๔.๒ คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม รองนายกเทศมนตรี ประธานสภาเทศบาล รองประธานสภาเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ประธานชุมชนย่งที่ ๑ - ๗ ผู้อำนวยการกองช่าง ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขฯ ผู้อำนวยการกองการศึกษา ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองสาธารณสุขฯ ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองคลัง ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาล ๑ - ๔ ปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาล สันทนาการ

๓.๔.๓ คณะกรรมการฝ่ายการต้อนรับและเลี้ยงรับรอง ประกอบด้วย ปลัดเทศบาลเมืองพนัสนิคม รองปลัดเทศบาล ข้าราชการครูสังกัดเทศบาล ๑- ๔ นักพัฒนาชุมชน เจ้าพนักงานทะเบียน นักวิชาการเงินและบัญชี เจ้าพนักงานพัสดุ บุคลากร เจ้าหน้าที่บริการทะเบียน เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล เจ้าพนักงานธุรการ

๓.๔.๔ คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน เจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายใน ช่างศิลป์ เจ้าหน้าที่ป้องกันภัย นิตกร

๓.๔.๕ คณะกรรมการฝ่ายพิธีกรรมงานบุญกลางบ้าน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองการศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๒ ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๔ ข้าราชการครู โรงเรียนเทศบาล ๒ สันทนาการ เจ้าพนักงานสาธารณสุข นิตกร ลูกจ้างประจำ

๓.๔.๖ คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่ ประกอบด้วย รองปลัดเทศบาล ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองคลัง นักพัฒนาชุมชน เจ้าพนักงานป้องกันภัย สันตนาการ เจ้าหน้าที่ อพ.ปร.

๓.๔.๗ คณะกรรมการฝ่ายจัดการแสดงทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม เลขานุการนายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม ฝ่ายจัดการแสดงเวทีไทย ประกอบด้วย รองนายกเทศมนตรี ๑ สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒ คณะครูโรงเรียนเทศบาล ๑ ฝ่ายจัดการแสดงเวทีลาว ประกอบด้วย รองนายกเทศมนตรี ๒ สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๓ คณะครูโรงเรียนเทศบาล ๓ ฝ่ายจัดการแสดงเวทีจีน ประกอบด้วย รองนายกเทศมนตรี ๓ สมาชิกสภาเทศบาลเมือง เขต ๓ คณะครูโรงเรียนเทศบาล ๒ ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองคลัง สันตนาการ ๖

๓.๔.๘ คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการช่างศิลป์ ช่างไฟฟ้า ช่างโยธา หัวหน้าคณงาน นายช่างโยธา

๓.๔.๙ คณะกรรมการฝ่ายจัดการแข่งขันชมมวยไทย ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาล ๓ ผู้อำนวยการและข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาล ๒ และโรงเรียนเทศบาล ๓ ลูกจ้างประจำ

๓.๔.๑๐ คณะกรรมการฝ่ายอาหารและขนมพื้นบ้าน ประกอบด้วย นักพัฒนาชุมชน ประธานและคณะกรรมการชุมชนย่งที่ ๑ - ๓ เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

๓.๔.๑๑ คณะกรรมการฝ่ายประสานงานและจัดประกวดประเภทต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองการสาธารณสุข ทันตสาธารณสุข เจ้าพนักงานธุรการ เจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองสาธารณสุข

๓.๔.๑๒ คณะกรรมการฝ่ายจัดหารายได้และของขวัญของรางวัล ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองคลัง เจ้าหน้าที่พัสดุ เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี เจ้าพนักงานธุรการ

๓.๔.๑๓ คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสะอาด ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข เจ้าพนักงานสาธารณสุข เจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้

๓.๔.๑๔ คณะกรรมการฝ่ายควบคุมดูแลตั้งวางจำหน่ายสินค้าภายในและภายนอก ประกอบด้วย หัวหน้างานป้องกันฯ เจ้าพนักงานเทศกิจ พนักงานเทศกิจ พนักงานดับเพลิง

๓.๔.๑๕ คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบและการจราจร ประกอบด้วย ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรพนัสนิคม ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองคลัง เจ้าหน้าที่ฝ่ายป้องกันภัยและอปพร. อาสาสมัครสงเคราะห์ภัยสว่างเหตุ

๓.๔.๑๖ คณะกรรมการฝ่ายจัดระเบียบร้านค้าบริเวณชั้นนอกของงานและจัดเก็บรายได้ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน เจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายใน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน นิติกร

๓.๔.๑๗ คณะกรรมการฝ่ายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ไทย ลาว จีน ประกอบด้วย
รองนายกเทศบาล ๑,๒,๓ ผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนเทศบาล ๑-๓

๓.๔.๑๘ คณะกรรมการฝ่ายบริการอาหารและเครื่องดื่ม ประกอบด้วย
เจ้าพนักงานธุรการ/เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี/เจ้าหน้าที่ทะเบียน/พนักงานดับเพลิง/
นักพัฒนา
ชุมชน

๓.๔.๑๙ คณะกรรมการฝ่ายบ้านจักสาน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกอง
การศึกษา ผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนเทศบาล ๔ สันทนาการ

๓.๔.๒๐ คณะกรรมการฝ่ายหอพระพนัสบดี ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ธุรการ
เจ้าพนักงานธุรการ พนักงานจ้าง

๓.๔.๒๑ คณะกรรมการฝ่ายจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน ประกอบด้วย
รองปลัดเทศบาล ๑ ประธานและคณะกรรมการชุมชนย่อยที่ ๑ - ๗ นักพัฒนาชุมชน ข้าราชการครู
โรงเรียนเทศบาล ๑ พนักงานดับเพลิง สันทนาการ

๓.๕ ประชุมคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อซักซ้อมการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับ
มอบหมาย ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๓.๖ แจงเชิญหน่วยงานภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรบริหารส่วน
ตำบล สถานศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรม
ตำบล ประชาชน เข้าร่วมงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๓.๗ ดำเนินการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๓.๘ สรุปผลการดำเนินงานและรายงานผลให้ผู้บริหารและคณะกรรมการทุกฝ่ายทราบ

๓.๙ สถานที่จัดงาน บริเวณสวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคม

๓.๑๐ ระยะเวลาดำเนินการ วันศุกร์ที่ ๔ ถึงวันอาทิตย์ที่ ๖ เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๑

ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ประจำปี ๒๕๕๑

การจัดงานวันแรก(วันศุกร์ที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

จากการเข้าสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม และเจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม ได้ให้รายละเอียดถึงการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ประจำปี ๒๕๕๑ ดังนี้

ก่อนพิธีสวดมนต์เย็น เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านพิธีสงฆ์จะโยงสายสิญจน์ตามบ้านเรือนที่อยู่บริเวณรอบ ๆ ตลาดพนัสนิคม ไปยังลานพิธีบุญกลางบ้าน สวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคม เพื่อให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขและปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย บริเวณพิธีสงฆ์ตั้งปะรำปูพื้น จิงผ้าม่าน ปูเสื่อจัดตั้งที่พระพุทธรูป ใช้พระพุทธรูปหิ้งค์ๆ เป็นพระประธานในพิธี ที่วางบาตรน้ำมนต์ ตั้งศาลเพียงตาโดยใช้ต้นเสา ๑ ต้น วางไม้พาดเป็นตัวที่ เรียกว่า ศาลเทวดา ไว้สำหรับไหว้บรรพบุรุษหรือเจ้าที่ โดยตั้งศาลเทวดาไว้นอกปะรำพิธีสงฆ์

พิธีกรรมทางศาสนา ในเวลา ๑๖.๓๐ น. นิมนต์พระสงฆ์ ๕๕ รูป สวดมนต์เย็น ณ ลานสนามหญ้าบริเวณสวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคม มีผู้เฒ่า ผู้แก่ และเยาวชน นั่งฟังพระสวดมนต์เพื่อขจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีออกไป

ในระหว่างที่มีการสวดมนต์เย็น จะเริ่มขบวนแห่ประเพณีบุญกลางบ้านและเผยแพร่เครื่องจักสานอำเภอพนัสนิคม จากหน้าที่ว่าการอำเภอพนัสนิคม ไปยังบริเวณสวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคม ขบวนแห่ประกอบด้วย ขบวนตกแต่งรถจักสาน ขบวนชุมชนไทย ลาว จีน ขบวนการแสดงเอ็งกอ การเชิดสิงโต ขบวนจากหน่วยงานราชการ องค์กรการบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง รัฐวิสาหกิจ สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล ชมรมต่าง ๆ ในอำเภอพนัสนิคม

พิธีกรรมทางศาสนา (สวดมนต์เย็น)

เมื่อขบวนแห่ฯ ถึงบริเวณลานพิธีสวนสาธารณะเทศบาลเมืองพนัสนิคม พร้อมกับพิธีสงฆ์ เสร็จสิ้นลง

เวลา ๑๘.๐๐ น. รองผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี(นายฉัตรป้อง ฉัตรภูติ) ประธานในพิธี กล่าวเปิดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม และเยี่ยมชม ชุ้มอาหารพื้นบ้าน ชุ้มบ้านไทย ชุ้มบ้านลาว และชุ้มบ้านจีน พร้อมทั้งร่วมผัดหมี่กะทะใหญ่ที่สุดในโลก

ในตอนค่ำมีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ๓ ชนชาติ ดังนี้

- ชนชาติไทย มีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้านวัฒนธรรมประเพณีในด้านการละเล่นของเด็กไทย เช่น การแข่งขันมวยตบจาก การเล่นหมากเก็บ โรงเรียนเทศบาล ๓ รับผิดชอบในการจัดการแสดงชุ้มไทย
- ชนชาติลาว มีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนลาว จัดแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการดำรงชีวิต การแข่งขันกินหมี่แดง แกงลาว การแสดงหมอรำซิ่ง โรงเรียนเทศบาล ๑ รับผิดชอบในการจัดการแสดงของชุ้มลาว
- ชนชาติจีน มีการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนจีน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การประกวดการแต่งกายจีน โรงเรียนเทศบาล ๒ รับผิดชอบในการจัดการแสดงในชุ้มจีน
- สาธิตการจักสาน การประกวดการแต่งกายงาม “หิ้วตะกร้า-นุ่งผ้าไทย ลาว จีน” ชิมอาหารพื้นบ้าน – ขนมพื้นบ้าน ตามหมู่บ้านต่าง ๆ การทายโจ๊ก

การจัดกิจกรรมจำลองวิถีชีวิตของแต่ละชนชาติ ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละชนชาติ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข

ขบวนแห่ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

ประจำปี ๒๕๕๑

การจัดงานวันที่ ๒ (วันเสาร์ที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ภาคเช้า เวลา ๐๗.๐๐ น. นิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๘๘ รูป เจริญพระพุทธมนต์ ทำบุญ ตักบาตร ชาวบ้านจะนำข้าวหม้อ แกงหม้อ มารวม ๆ กันตักแบ่งถวายพระ หลังจากเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์ พิธีสะเดาะเคราะห์ ก็จะเริ่มขึ้น โดยใช้กระทงที่ทำด้วยใบตองใส่ดินเหนียวปั้นเป็นรูปตุ๊กตาเท่ากับ จำนวนสมาชิกในบ้านรวมถึง วัว ควาย เป็ด ไก่ และสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ที่เสียชีวิตไปแล้ว ใส่เสื้อผ้าให้ด้วย พร้อมทั้งใส่เครื่องเช่น ประกอบด้วย ปลาขี้ ข้าวแดง ข้าวดำ พริกแห้ง หัวหอม เกลือ และสตางค์ ลงไป ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวลาว แล้วจุดธูปปักลงในกระทง เสร็จแล้วนำไปวางไว้ในกระทงกาบกล้วย ที่ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมวางไว้ทางทิศตะวันตก เมื่อพระสงฆ์ฉันอาหารเสร็จแล้วพระเกจิอาจารย์ในอำเภอ พนัสนิคม จำนวน ๘ รูป จะนำน้ำมาองค์ละ ๑ แก้ว ยื่นเป็นวงกลม แล้วสวดมนต์กรวดน้ำ(หยาดน้ำ) ราวลงไป ในกระทงที่มีรูปปั้นตุ๊กตาดินเหนียว โดยหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เดินเวียนทักษิณาวัตร (เวียนขวา) เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวร และรำลึกถึงญาติ เทวดา เพื่อขอความคุ้มครอง ให้ตน และครอบครัวได้อยู่เย็นเป็นสุข เสร็จแล้วชาวบ้านจะนำไปทิ้งที่ทางสามแพร่งหรือโคก หลังจากนั้นชาวบ้านจะนั่งร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน โดยจะไปตามความเป็นอยู่ตลอดจนแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน และแยกย้ายกันกลับบ้าน สำหรับอาหารที่เหลือก็จะแบ่งปันกันไปรับประทานที่บ้าน

การทำบุญในเดือน ๓ กลางเดือน โบราณว่าเป็นวัน “กบไม่มีปาก นาคไม่มีก้นจี่” หมายความว่า กบร้องที่ไหนคนก็จะตามเสียงร้องนั้นไปและไปจับมากิน พญานาคเมื่อกินอาหารแล้ว ไม่ถ่ายออกมาก็ไม่หิว อาหารก็จะเหลืออยู่ ซึ่งหมายความว่า บุคคลผู้ทำบุญเอาเดือน ๓ กลางเดือน จะเป็นผู้อยู่รอดปลอดภัยและอุดมสมบูรณ์เหลือกินเหลือใช้

การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาประเพณีบุญกลางบ้าน (เจริญพระพุทธมนต์) ทำบุญตักบาตร

พิธีกรรมทางศาสนา

ภาคค่ำ เวลา ๒๐.๐๐ น. เริ่มการแสดงของเวทีไทย จากนักร้องเพลงไทยลูกทุ่ง การแสดง
เวทิลาว ของหมอลำซิ่ง และการแสดงเวทีจีน เป็นการแสดงกายกรรมจีน และการร้องเพลงจีน

การจัดงานวันที่ ๓ (วันอาทิตย์ที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๑) มีการจัดกิจกรรม ดังนี้

ภาคกลางวัน จัดกิจกรรมการประกวดจักสาน การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน คือ ชกมวย
ดับจาก การแข่งขันเดินกะลา การแข่งขันเดินโลกแตก การแข่งขันร้องเพลงไทยลูกทุ่ง การแข่งขัน
กินหมี่แดง-แกงลาว แข่งขันหมากรุกจีน แข่งขันกินก๋วยจั๊วก๊วย ชงชาจีน วาดหน้าจีน การทายใจ
การประกวดตี – หมวยเมืองพระรถ การแข่งขันกินข้าวต้มกลางวัน(จะมีถ้วยให้เป็นกับ)

ภาคค่ำของการจัดงานวันสุดท้าย มีการจัดงานไทย ลาว จีน สัมพันธ์ โดยการให้ทั้ง ๓
ชนชาติ คือ ไทย ลาว จีน นำอาหารมานั่งรับประทานอาหารร่วมกัน มีการแสดงรำวงย้อนยุคให้
ทุกชุมชนร่วมรำกันบนเวทีเพื่อสร้างความสามัคคีร่วมกัน นับว่าเป็นกุศโลบายของผู้นำที่ให้ประชาชน
ผู้นำท้องถิ่น ส่วนราชการ องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

นางเรไร วรศิลป์ชัย

ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอพนัสนิคม มอบรางวัลผู้ชนะการประกวดการแต่งกายงามไทย ลาว จีน

๓. คุณค่าของประเพณีบุญกลางบ้านที่มีต่อชุมชน

จากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น เยาวชนและผู้เข้าร่วมงาน
ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ในประเด็นคุณค่าทางด้านจิตใจ คุณค่าทางด้านสังคม
วัฒนธรรมและคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ คณะผู้วิจัย ได้สรุปวิเคราะห์ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีในบทที่
๒ ประกอบการ ดังนี้

๓.๑ คุณค่าทางด้านจิตใจ

๓.๑.๑ ผลที่เกิดขึ้นกับตนเอง พบว่า การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอ
พนัสนิคม ทำให้ตนเองมีความสุขใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณีบุญกลางบ้าน เกิดความสบาย
ใจและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

๓.๑.๒ ผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัว พบว่า การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ทำให้ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีความสุข รักใคร่ สามัคคีกัน เนื่องจาก เป็นโอกาสที่ได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและร่วมกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ

๓.๑.๓ ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน พบว่า การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีกันในระหว่างกลุ่มคน ๓ ชนชาติ คือ ไทย ลาว จีน มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

๓.๒ คุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

๓.๒.๑ ผลที่เกิดกับตนเอง พบว่า การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ทำให้ตนเองมีสังคมที่กว้างขึ้น จากการได้พบปะพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชน ได้รู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีของชนชาติไทย ลาว จีน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

๓.๒.๒ ผลที่เกิดกับครอบครัว พบว่า การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ทำให้ครอบครัวในชุมชนมีความสุข มีการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือกันระหว่างคนในครอบครัว เป็นโอกาสที่ได้แสดงความรักใคร่ ห่วงใย สามัคคีกันในครอบครัว

๓.๒.๓ ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน พบว่า การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ทำให้คนในชุมชนได้พบปะพูดคุยกัน รู้จักกันมากขึ้น เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้เกิดความสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน

๔. การเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมจังหวัด

จากการเข้าสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมประชุมการจัดงานฯ และจากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม พบว่า การจัดประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล สถานศึกษา ประชาชน ชุมชนไทย ลาว จีน มูลนิธิ รวมทั้งพระสงฆ์และเยาวชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม โดยการประชุมเตรียมการจัดงานฯ ให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะรูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดงของชนชาติ ๓ ชนชาติ โดยเฉพาะหน่วยงานราชการจะเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการงานประเพณีฯ การจัดสรรงบประมาณ การติดต่อประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและมอบหมายภารกิจให้แต่ละฝ่ายดำเนินการ ทำให้การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคมประสบความสำเร็จเรื่อยมาเพราะทุกคนเป็นเจ้าของการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ซึ่งสอดคล้องกับ วันชัย วัฒนศัพท์ (๒๕๔๖) ที่ว่า การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความ

ภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ ความคิดเห็นถูกรับฟัง และนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด

๕. แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

จากการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม ถึงแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม และจากการศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล ส่วนราชการ และภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน มีการบริหารจัดการที่ดีโดยการดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยแต่งตั้งเป็น คณะทำงานการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน ฝ่ายต่าง ๆ มีเทศบาลโดยกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม เป็นผู้รับผิดชอบหลัก แต่ละชุมชนจะเลือกประธานของชุมชนเป็นตัวแทนเข้าร่วมประชุม การจัดงานฯ คนในชุมชนเป็นผู้เสนอความคิดในการจัดกิจกรรมของแต่ละชนชาติ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการจำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชนชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละชนชาติ เทศบาลจะเป็นเพียงผู้รับผิดชอบ การจัดงานให้เป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชน ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เยาวชน ประชาชน ได้รับความรู้ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของชนชาติ ๓ ชนชาติที่อาศัยอยู่ในอำเภอพนัสนิคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข รวมทั้ง ร่วมสืบสาน อนุรักษ์ประเพณีบุญกลางบ้าน อำเภอพนัสนิคมให้คงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน

๖. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ได้แก่

๖.๑ การนำเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประกวดขบวนแห่เครื่องจักสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่

๖.๒ ชาวบ้านส่วนใหญ่ทั้งชาวไทย ลาว จีน มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษา ขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชน และบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ และเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

๖.๓ ชาวบ้านที่ร่วมขบวนแห่เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและร่วมสืบสานงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๖.๔ การได้มีส่วนร่วมวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ ในด้านการจัดกิจกรรมประเพณีบุญกลางบ้าน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของงานในรูปแบบของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

๖.๕ ทำให้ชุมชนเกิดรายได้จากการนำสินค้าในชุมชนออกจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

๖.๖ เกิดความรัก สามัคคีในหมู่ชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียง

๖.๗ เทศบาลเมืองพนัสนิคม และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินงาน

๖.๘ เทศบาลเมืองพนัสนิคมให้ความสำคัญแก่ชุมชนและให้เกียรติในการแสดงความคิดเห็น และนำความคิดเห็นนั้นมาดำเนินการให้เป็นรูปธรรม และแต่งตั้งผู้นำชุมชน ชาวบ้านเป็น คณะกรรมการร่วมดำเนินงานในฝ่ายต่าง ๆ ตามความสามารถและความเหมาะสม

๖.๙ เมื่อมีปัญหาอุปสรรคจากการจัดงานหรือข้อสงสัย ชาวบ้าน ชุมชน เจ้าหน้าที่ สภาวัฒนธรรม และผู้เกี่ยวข้องก็จะนำปัญหาเหล่านั้นมาปรึกษาหารือกันในที่ประชุมหลังจากงานเสร็จสิ้นทุกครั้งเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขในการดำเนินงานครั้งต่อไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗. การเผยแพร่งานวัฒนธรรมประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ ในการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เกี่ยวกับการเผยแพร่งานวัฒนธรรม ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่า เทศบาลเมืองพนัสนิคม ได้ดำเนินการ ขอความอนุเคราะห์รับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยการจัดทำ แผนงาน/โครงการและเสนอภาพกิจกรรมการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านที่ผ่านมา ให้กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬาพิจารณา พร้อมทั้งเชิญเข้าร่วมงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ซึ่ง กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาให้ความสนใจในการจัดงานประเพณีดังกล่าว โดยได้เข้าร่วม สังเกตการณ์การจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม และให้การสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การจัดงาน และเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง ๑๑ พร้อมทั้งจัดทำ เป็นปฏิทินการท่องเที่ยวเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เผยแพร่ไปทั่วโลก

คุณประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคมได้รับทั้งต่อ ตนเอง ต่อสังคม ต่อชุมชน และต่อครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น เยาวชนและผู้เข้าร่วมงานฯ เกี่ยวกับคุณประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม สรุปได้ดังนี้

๑. ความสามัคคีในชุมชนของชนชาติ ๓ ชนชาติ คือ ไทย ลาว จีน และพื้นที่ใกล้เคียง

๒. ความร่วมมือจากเยาวชน ชุมชน รวมทั้งหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีฯ และกระจายงานไปยังชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอ เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม

๓. ความภูมิใจที่ได้เข้าร่วมประเพณีฯ เพราะเป็นงานบุญ โดยเฉพาะผู้เข้าร่วมงานจะมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของงานบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๔. สร้างความผูกพันสมานฉันท์ระหว่างครอบครัว ชุมชน ชนชาติ ไทย ลาว จีน

๕ ร่วมอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเผยแพร่เครื่องจักสานของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

๖ ชุมชนมีเศรษฐกิจดีขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น โดยชุมชนจะนำสินค้าในชุมชนออกจำหน่าย โดยเฉพาะจักสานที่มีชื่อเสียงและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอพนัสนิคม

๗ เสริมสร้างให้บุคคลในครอบครัวได้ร่วมทำบุญร่วมกันทำให้ครอบครัวอบอุ่น

๘ มีความภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของประเพณีบุญกลางบ้าน

๙. ชุมชนได้ร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๑๐. เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงเอ็งกอ มีสุขภาพแข็งแรง

๑๑. เป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชนชาติ ไทย ลาว จีน

ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น เยาวชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม ครั้งต่อไป ดังนี้

๑. พิจารณาควรใช้พระพนัก์สบดี ซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอพนัสนิคม แทนพระพุทธรูปหิ้งค์ ในการประกอบพิธีกรรมที่ผ่านมา

๒. พระสงฆ์ที่ใช้ในพิธีกรรมควรใช้พระสงฆ์จำนวน ๑๐๘ รูป เนื่องจาก ประวัตินี้เป็นมากแล้วไว้ว่า พระพุทธเจ้ามีกำลัง ๑๐๘ หรือพระรัตนตรัย ๑๐๘ ดังนี้

- พระพุทธ ๕๖ หมายความว่า คำสวดสรรเสริญพระพุทธเจ้า มีกำลัง ๕๖
- พระธรรม ๓๘ หมายความว่า คำสอนของพระพุทธเจ้า มีกำลัง ๓๘
- พระสงฆ์ ๑๔ หมายความว่า การปฏิบัติการสืบทอดของพระพุทธเจ้า มีกำลัง ๑๔

๓. ควรจัดกิจกรรมด้านศาสนาเพิ่มโดยจัดการเรียนรู้ด้านศาสนาโดยการจำลองพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ ๆ ของไทย การตอบปัญหาธรรมะ การโต้วาทีธรรมะ ตลอดจนการจัดงาน

๔. ควรเพิ่มกิจกรรมการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแข่งขันเรือบก ยิงหนังสติ๊ก เป็นต้น

๕. ควรมีการจำหน่ายอาหารพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ.(๒๕๕๑). การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม. เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.กระทรวงวัฒนธรรม.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ.(๒๕๔๔) วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกถลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี. โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว กทม.
- จันจิรา แกมขุนทด.(๒๕๔๔).ศึกษาประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประจักษ์ ปรากฏพิทยากรและคณะ(๒๕๓๑).ภาษากับวัฒนธรรม.(ม.ป.ท) อัดสำเนา.
- ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๒๕). กรุงเทพมหานคร.อักษรเจริญทัศน์.
- รัชนีกร เศรษฐโชติ.(๒๕๓๒) โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- วิจิตร ขอนยาง.(๒๕๓๒).การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- วันชัย วัฒนศัพท์.(๒๕๔๖) บรรยายในการสัมมนานายจ้างและลูกจ้างภาครัฐวิสาหกิจ เรื่อง ระบบทวิภาคีกับการแก้ปัญหาแรงงานในรัฐวิสาหกิจ วันที่ ๖ – ๘ มีนาคม ๒๕๔๖ โรงแรมพัทยาเซ็นเตอร์ เมืองพัทยา ชลบุรี
- วิชณพันธ์ วนิชชาภิวงศ์.(๒๕๔๓).แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเกริก.
- ศรัณย์ เลิศมงคล.(๒๕๔๐).การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน.ท.ท.ท.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ ๑
- สมสุข หินวิมาน.(๒๕๕๑) การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม. เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ.กระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(๒๕๔๓) แนวทางพัฒนาการดำเนินงานวัฒนธรรม. โรงพิมพ์กรมการศาสนา กทม.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(๒๕๕๐) คู่มือการบริหารจัดการโครงการทางวัฒนธรรมของภาคีเครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรม. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด กทม.
- อิสมาแอ สาและ.(๒๕๔๑).ประเพณีแต่งงานชาวไทยมุสลิมในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ.มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อุทัย หิรัญโต.(๒๕๑๕).สังคมวิทยาประยุกต์.กรุงเทพมหานคร.โอเดียนสโตร์.

การสัมภาษณ์

พระมหาเสมอ โอภาโส. เจ้าอาวาสวัดพลับ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

พระครูกิตติสุตาทิราม. เจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ ต.หน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
พิศิษฐ์ ทองแดง. อายุ ๕๒ ปี ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านเลขที่ ๒/๓ ถ.ศรีพนัส ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม
จ.ชลบุรี.

พชรสุชาติ แสงทอง. อายุ ๔๘ ปี นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลโคกเพลาะ ต.โคกเพลาะ อ.พนัสนิคม
จ.ชลบุรี.

คมสัน หิรัญญสุทธิ์. ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน.สำนักงานเทศบาลเมืองพนัสนิคม.

เตือนใจ อินโอภาส. อายุ ๕๑ ปี สมาชิกสภาวัฒนธรรมอำเภอพนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

วัชรวิ เรืองวัชรภรณ์. อายุ ๕๒ ปี บ้านเลขที่ ๓๔/๑๕ ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี

ชวพันธ์ เกี่ยมะยูร. อายุ ๔๐ ปี บ้านเลขที่ ๓๘/๘ ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

อภิชาติ บังเกล็ด. อายุ ๕๕ ปี บ้านเลขที่ ๓๘/๕ ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม จังหวัดชลบุรี.

ระเบียบ นาคทิพย์. อายุ ๕๒ ปี ผู้นำชุมชน บ้านเลขที่ ๒๐ หมู่ที่ ๒ ต.นามะตูม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

ราเชนทร์ มีทรัพย์. อายุ ๕๑ ปี บ้านเลขที่ ๓๑ ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

รัชชนก วิศิษฐ์สุนทรกุล.เจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาลเมืองพนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี

ปราณี พงษ์พรรณกุล. อายุ ๔๑ ปี บ้านเลขที่ ๔๐๘ ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

นรินทร์รัตน์ มโนรัมย์. อายุ ๔๖ ปี บ้านเลขที่ ๑/๖ ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

สมาน อัมรี. อายุ ๕๘ ปี กำนันตำบลโคกเพลาะ บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ที่ ๒ ตำบลโคกเพลาะ
อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

บุญชัย ทิพยางกูร. อายุ ๔๘ ปี บ้านเลขที่ ๑๐๑ หมู่ที่ ๑ ต.กุกุโง้ง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

รัฐภรณ์ โสมทอง.ผู้เข้าร่วมกิจกรรม.โรงเรียนพนัสพิทยาคาร.อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

สุกิจจา วิเศษ. อายุ ๔๒ ปี ผู้นำชุมชน บ้านเลขที่ ๒๐/๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลหนองปรือ อ.พนัสนิคม
จ.ชลบุรี

อริตยา แสงทวี. อายุ ๑๔ ปี บ้านเลขที่ ๘๔/๒ หมู่ที่ ๑ ตำบลนาเริก อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

พิชญ วงศ์วิไลพิสิฐ. อายุ ๑๕ ปี บ้านเลขที่ ๒/๒ หมู่ที่ ๑๓ ตำบลหนองเหียง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

พัลลพ วงศ์วิไลพิสิฐ. อายุ ๑๕ ปี บ้านเลขที่ ๒/๒ หมู่ที่ ๑๓ ตำบลหนองเหียง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

อนิษฐา สิงห์ปรีชา. อายุ ๑๖ ปี บ้านเลขที่ ๕๘/๖๐ หมู่ที่ ๖ ตำบลกุกุโง้ง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

พรกนก หनुขาว. อายุ ๑๖ ปี บ้านเลขที่ ๑๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลหมอนนาง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

สัน เหลืองอ่อน. ผู้ร่วมชุมชนตำบลไร่หลักทอง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี

สถาพร เกาะมัน. ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม

พรเทพ จิตตเกษม. เจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

พุก คำบุปผา. ผู้รู้ชุมชนตำบลหมอนนาง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

รัชชานนท์ เขียวชาญกิจการ. อายุ ๙ ปี บ้านเลขที่ ๓๗ ต.บ้านช้าง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

สิทธิพันธ์ แซ่ลี. อายุ ๑๐ ปี บ้านเลขที่ ๓๔/๒ ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

วันทนา แจ่มกังวาล. อายุ ๕๐ ปี บ้านเลขที่ ๑๗/๔ หมู่ ๓ ต.หมอนนาง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี.

ภาคผนวก

ขบวนแห่ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
ประจำปี ๒๕๕๑

ขบวนแห่จากหน่วยงานต่าง ๆ

บ้านชุมชนลาว

บ้านชุมชนจีน

ลานบ้านไทย

การแสดงการละเล่นพื้นบ้าน

การละเล่นพื้นบ้าน ชกมวกต๊ับจาก

แข่งขันกีฬาเดินไม้โถกเถก

การแข่งขันวิ่งกะลา

การแข่งขันเดินตะขาบ

การแข่งขันกินหมี่แดง – แกงลาว

สัมภาษณ์พระสงฆ์/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้นำชุมชน/ผู้ร่วมกิจกรรม/เยาวชน

แบบสัมภาษณ์

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม :

กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
ที่อยู่ บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....อาชีพ.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลการจัดประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๑. ประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. ขั้นตอนการจัดประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคม

๒.๑ ขั้นตอนก่อนการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน

การกำหนด วัน เวลา สถานที่ กำหนดอย่างไร

.....
.....
.....

การแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดอย่างไร

.....
.....
.....

การจัดสรรงบประมาณ อย่างไร

.....
.....
.....

กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม พิจารณาอย่างไร

.....

.....

.....

๒.๒ ขั้นตอนวันงานประเพณีบุญกลางบ้าน
เริ่มต้นด้วยกิจกรรมอะไรบ้างและจัดบริเวณใด

.....

.....

.....

.....

๓. คุณค่าที่ได้รับจากการจัดงานประเพณีบุญกลางบ้าน

๓.๑ คุณค่าด้านจิตใจ

ส่งผลต่อตนเองอย่างไร.....

.....

.....

.....

ส่งผลต่อครอบครัวอย่างไร

.....

.....

.....

ส่งผลต่อชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

๓.๒ คุณค่าด้านสังคม วัฒนธรรม

ส่งผลต่อตนเองอย่างไร

.....

.....

.....

ส่งผลต่อครอบครัวอย่างไร

.....
.....
.....

ส่งผลต่อชุมชนอย่างไร

.....
.....
.....

๔. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอพนัสนิคมอย่างไร

.....
.....
.....

๕. เข้ามาร่วมงานบุญกลางบ้านเพราะเหตุใด

.....
.....
.....

๕. อะไรบ้างที่ควรจะรักษาไว้

.....
.....
.....

๖. อะไรบ้างที่ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

.....
.....
.....

๗. ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงานฯอย่างไร

.....
.....
.....

ประวัติคณะผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	นางนิภา เจียมโฆสิต
ตำแหน่ง	วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	ร.ป.ม. สาขาวิชาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา
ชื่อ – นามสกุล	นายส่วน พนมวัฒนากุล
ตำแหน่ง	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	บัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสัตวศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลศรีราชา
ชื่อ – นามสกุล	นายวิชัย อัมราลิขิต
ตำแหน่ง	นายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเทศบาลเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	ปริญญาโทมหาวิทยาลัยเอ็ดครอน สหรัฐอเมริกา
ชื่อ – นามสกุล	นายศุภฤกษ์ มูลผลา
ตำแหน่ง	รองนายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเทศบาลเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
ประวัติการศึกษา	ม.ศ. ๓
ชื่อ – นามสกุล	นางเรไร วรศิลป์ชัย
ตำแหน่ง	ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรีกิตติมศักดิ์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลศรีราชา
ชื่อ – นามสกุล	นางสาวสนอง เอกฉนิชสกุลพร
ตำแหน่ง	นักวิชาการวัฒนธรรม ๗ ว
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	กศ.ม สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

ชื่อ – นามสกุล	นางศุภดี วิถีธรรมศักดิ์
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการกลุ่มศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	กศ.ม. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
ชื่อ – นามสกุล	นางอาภรณ์ ทองดี
ตำแหน่ง	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	ศศ.ม.สาขาการจัดการทางวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชื่อ – นามสกุล	นางกุศล เนื่องจำนงค์
ตำแหน่ง	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	ศศ.ม.สาขาการจัดการทางวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชื่อ – นามสกุล	นายดำรงค์ มาทำมา
ตำแหน่ง	นักวิชาการวัฒนธรรม ๕
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
วุฒิการศึกษา	ศษ.บ.คณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

